

Lapset päiväkodin laadun arvioitsijoina

Linjama, Minna

Saarto, Maria

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Lapset päiväkodin laadun arvioitsijoina

Linjama Minna
Saarto Maria
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2013

Linjama Minna
Saarto Maria

Lapset päiväkodin laadun arvioitsijoina

Vuosi 2013 Sivumäärä 42

Tämän opinnäytetyön aiheena oli kartoittaa 4-5-vuotiaiden lasten näkökulmia päiväkodin toiminnan laadusta. Opinnäytetyössä tutkittiin lasten subjektiivisia kokemuksia päivähoidosta ja käytettiin lapsia päiväkodin laadun arvioinnin asiantuntijoina. Laadulla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä lasten subjektiivisia kokemuksia. Opinnäytetyössä oli tarkoitus tutkia myös miten tutkimusmenetelmissämme, lasten haastattelu ja piirtäminen, saadaan esiin lasten näkemyksiä. Tavoitteena oli tarjota tutkimuspäiväkodille tietoa heidän toimintansa asiakastytyväisyydestä ja kehittämisen kohteista, kun toiminnan arvioijina ovat lapset.

Opinnäytetyössä yhteistyökumppanina toimi yksityinen Vantaalla sijaitseva päiväkotitoiminta. Opinnäytetyössä päiväkotitoiminta esiintyy anonyymina ja käytimme siitä keksittyä nimeä päiväkotitoiminta ”Musiikkitalo”. Yhteistyöpäiväkodista nousi toive musiikkikasvatuksen nostamisesta esiin. Työn keskeisinä käsitteinä toimivat varhaiskasvatuksen laadun määrittely, lapsilähtöisyys, lasten osallisuus, musiikkikasvatus sekä lapsen kommunikaatio.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin huhtikuussa 2013 haastattelemalla yhdeksää 4-5-vuotiaasta lasta. Aineistona toimivat myös lasten piirustukset unelmapäiväkodista, jotka tehtiin haastattelun yhteydessä. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina päiväkodin tiloissa päiväkotitoiminnan aikana. Haastattelutilanteet pyrittiin luomaan mahdollisimman rauhallisiksi niin, että lapsi sai kokea olevansa tärkeä ja sai haastattelijan täyden huomion ja läsnäolon. Opinnäytetyöntekijät toimivat haastattelijoina, niin että kumpikin haastatteli tahollaan yhtä lasta kerrallaan. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja lapsilta sekä heidän vanhemmiltaan kysyttiin lupa tutkimukseen. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelminä käytettiin lasten teemahaastattelua sekä piirtämistä. Toiminnallisen tutkimuksen piirteitä opinnäytetyöhön loi piirtäminen.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että lasten näkökulmasta päiväkodin laatutekijöitä ovat (leikki)kaverit, mahdollisuus monipuoliseen toimintaan sekä mahdollisuus leikkiä ulkona. Lasten näkökulmasta laatua päiväkotitoimintaan tuovat myös erilaiset ja monipuoliset lelut, joilla he voivat toteuttaa leikkejään. Päiväkodin tilat eivät nousseet haastattelussa vahvasti esiin, mutta unelmapäiväkotipiirustuksissa tiloihin oli kiinnitetty huomiota. Tästä voidaan päätellä, että lapsille tärkeää ovat omat tilat leikeille. Haastattelu ja piirtäminen tutkimusmenetelminä toimivat opinnäytetyössä hyvin lasten näkemysten esiintuojina. Piirtäminen loi tilanteen, jolloin lapset puhuivat vapautuneesti ja kertoivat omaehtoisesti näkemyksiään. Opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että suurin osa lapsista vaikutti olevan erittäin tyytyväisiä päiväkodin toimintaa ja he kertoivat, että ”päiväkodissa on kivaa”.

Asiasanat: varhaiskasvatuksen laatu, lapsilähtöisyys, lapsen osallisuus, lapsen kommunikaatio ja haastattelu, musiikkikasvatus

Linjama Minna
Saarto Maria

Evaluation of daycare quality by children

Year	2013	Pages	42
------	------	-------	----

The subject of this thesis was to study four- (4) to five- (5) year- old children's opinions about the quality of daycare. The thesis examines children's subjective experiences about daycare and the children were used as experts on evaluating it. In this thesis quality means children's subjective experiences. Using research methods such as interviewing and drawing on children, we were also supposed to study how these methods helped getting children's opinions on sight. Our goal was to offer information to the research day-care center about customer satisfaction of their function and developing areas, when the evaluators are children.

The thesis's partner was a private day-care center in Vantaa. The name of the day-care center pretended to be anonymous in the thesis and we used a fabricated name "Musikantti" of it. One of our themes, musical education, came from the research day-care center. Our theoretical bases for the thesis are defining the quality of early childhood education, child orientedness, children's involvement, musical education and also child communication.

The material for the thesis was gathered in April 2013 by interviewing nine (9) four- (4) to five- (5) year- old children. Drawings of a dream day-care center, made during the interviews, functions also as material for our thesis. The interviews were made as individual interviews in the day-care center's premises during the day. The interview situations were made to be as calm as possible, so that the children were made to feel important and they also got the full attention and the attendance of the interviewer. The students were working as interviewers. Both of the students had one child at a time for interviews. Participating in the study was voluntary and both children and parents were asked permission. The thesis is a qualitative study, where used research methods were children theme interview and drawing. Casts of a functional research created drawing as research method.

We can state by the results that from the opinion of the children the quality factors in day-care are (play)mates, the opportunity for versatile activity and to play outside. From the children's point of view also different and versatile toys with which they can carry out their play, is what brings quality to daycare. In the interviews the facilities of the day-care center did not arise strongly, but in the dream day-care center pictures they were noticed. From this it can be concluded that it is important for the children to have their own spaces for play. As research methods interviewing and drawing worked fine on this thesis articulating the children's opinions. Drawing created a situation, when children talked freely and told independently their opinions. On the basis of the thesis we can affirm that most of the children seem to be extremely satisfied with the day-care center's functions and they told that "it is nice in daycare".

Keywords: quality of early childhood education, child orientedness, children's involvement, child communication and interview, musical education

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Varhaiskasvatuksen laatu	7
2.1	Näkökulmia varhaiskasvatuksen ja päivähoiton laadusta	7
2.2	Päivähoiton laadun määrittelyä suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta	9
2.3	Lapsilähtöisyys	10
2.4	Lasten osallisuus toiminnan arvioinnissa ja suunnittelussa	11
3	Lapsen kommunikaatio ja luova ilmaisu	12
3.1	Kuvataiteellinen ilmaisu	14
3.2	Musiikkikasvatus	14
4	Tutkimuskysymykset	16
5	Tutkimusmenetelmät	16
5.1	Teemahaastattelu	17
5.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	18
6	Tutkimuksen toteutus	19
6.1	Testihaastattelu	19
6.2	Haastattelu ja piirtäminen päiväkotit Musikantissa	20
7	Aineiston analyysi	21
8	Tulokset	22
8.1	Leikkiminen ja toiminta	22
8.2	Vuorovaikutus	23
8.3	Musiikki	24
8.4	Unelmapäiväkotit	24
8.5	Haastattelu ja piirtäminen tutkimusmenetelminä	27
9	Johtopäätökset	29
10	Pohdinta	31
	Lähteet	33
	Julkaisemattomat lähteet	35
	Kuvat	36
	Liitteet	37

1 Johdanto

Lasten kuuleminen ja osallisuus ovat tärkeässä osassa arvioitaessa varhaiskasvatuksen laatua. Lasten laatukäsitysten ja arviointien sisältyminen päiväkodin toimintaan ovat jo itsessään laatu-tekijöitä varhaiskasvatuksessa. Lasten osallisuus ja kuuleminen ovat ajankohtainen aihe monessakin suhteessa ja niihin kiinnitetään huomiota yhä enemmän. Päivähoitoa on aikaisemmin määritelty enemmän aikuisten tarpeista käsin, vaikka lapset ovat päiväkodin pääasiakkaita asiakasperheestä ja näin ollen päiväkodin toiminnan asiantuntijoita.

Tutkimuksia lasten kokemuksista on tehty pääasiassa päiväkodin työntekijöiden tai vanhempien näkökulmasta, ja lasten näkökulma on jäänyt vähemmälle. Meitä kiinnosti nimenomaan lasten näkemysten esiin nostaminen. Myös Suomen perustuslain pykälän 6 mukaan: ”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.” (Finlex 2013: Suomen perustuslaki 1999.)

Tämän opinnäytetyön aiheena on lasten äänen kuulluksi tuleminen sekä lasten laatu- näkemysten kartoittaminen päiväkodista. Tarkoituksena oli tutkia lasten subjektiivisia kokemuksia päivähoitosta ja käyttää lapsia päiväkodin laadun arvioinnin asiantuntijoina. Laatu on määritelty tässä opinnäytetyössä koskemaan lasten subjektiivisia kokemuksia päiväkodista.

Yhteistyökumppanina toimi yksityinen päiväkotikoti Vantaalla. Opinnäytetyössä päiväkodin nimi pysyy anonyyminä ja käytämme päiväkodista keksimäämme nimeä päiväkotikoti ”Musikantti”. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla yhdeksää 4-5-vuotiasta lasta päiväkotikoti Musikantissa. Tutkimusaineistona toimivat myös lasten tekemät piirustukset haastattelun yhteydessä. Opinnäytetyöllä halusimme selvittää lasten mielipiteitä päivähoitossa olosta, mistä he pitävät ja mistä eivät, sekä mitä he toivovat päivähoitolta. Lisäksi tavoitteenamme oli tarjota tutkimuspäiväkodille tietoa heidän toimintansa asiakastytyväisyydestä ja kehittämisen kohteista, kun toiminnan arvioijina ovat lapset. Arvioimme opinnäytetyössä myös, miten tutkimusmenetelmämme toimivat tutkimusmenetelminä lapsille.

Päiväkotikoti Musikantista nousi toive musiikin näkökulman nostamisesta esiin opinnäytetyössä, päiväkodin ollessa musiikkipainotteinen. Tämän vuoksi käsittelemme opinnäytetyön teoriaosuudessa musiikkikasvatusta, varhaiskasvatuksen laadun määrittelyn, lapsilähtöisyyden, lapsen osallisuuden ja lapsen kommunikaation ja haastattelun ohella. Lopuksi esittelemme tulokset ja johtopäätökset. Pohdinnassa keskitymme opinnäytetyöprosessin ja oman työskentelymme arvioimiseen.

2 Varhaiskasvatuksen laatu

Teoreettinen viitekehysemme pohjautuu varhaiskasvatuksen laadun määrittämiseen, lasten osallisuuteen, lapsilähtöisyyteen, lapsen kommunikaatioon ja haastatteluun, musiikkikasvatukseen sekä laadullisiin tutkimusmenetelmiin.

Olemme jakaneet teoreettisen viitekehysten kahteen teemaan. Alla olevassa osiossa käsittelemme varhaiskasvatuksen laatua, lapsilähtöisyyttä ja lasten osallisuutta, jotka liittyvät ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme lasten päivähoidon laatukäsityksistä. Toisen pääotsikon alla käsittelemme lapsen kommunikaatiota ja lasten haastattelua, jotka liittyvät toiseen tutkimuskysymykseemme haastattelun ja piirtämisen toimivuudesta lasten tutkimusmenetelminä.

2.1 Näkökulmia varhaiskasvatuksen ja päivähoidon laadusta

Laatu-käsite muotoutuu siinä yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa kontekstissa, jossa sitä suoraan tarkastellaan. Laadulle ei siis ole olemassa yhtä suoraa määritelmää vaan monenlaisia määritelmiä ja kriteereitä. Nämä ovat yhteydessä kohteeseen ja siihen, millaisia asioita pidetään tärkeinä ja mihin kyseisellä toiminnalla pyritään. (Nummenmaa 2004: 81.)

Laadun tutkimiselle on olemassa useita eri näkökulmia. Yksi näkökulma on, että laatu on aina subjektiivinen kokemus eikä näin ollen laadusta voida edes yleisellä tasolla keskustella. Tätä näkökulmaa käyttämällä laatua voidaan tutkia vain tulkinnallisesti eli fenomenologisesti. Toisen näkökulman mukaan voidaan arvioida kasvatuksen laatua kasvatukselle asetettujen tavoitteiden pohjalta. Tuolloin voidaan tutkia esimerkiksi vanhempien tai varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden käsityksiä tavoitteiden toteutumisesta tai lasten ja vanhempien tyytyväisyyttä päivähoidon antamaan kasvatukseen. Kolmannen näkökulman mukaan päivähoidon laadun arvioinnin tulee perustua kasvatustieteelliseen tutkimukseen ja asiantuntemukseen. Tämän näkökulman pohjalta voidaan laatia laadullisen kasvatuksen kriteerejä ja käyttää niitä laadun mittaamisen perustana. Suomessa vallitseva näkökulma päivähoidon laatua arvioidessa painottuu ennen muuta hallinnon näkökulmaan. Tällöin päivähoidon rakenne ja funktio osana kunnallista palvelujärjestelmää on ollut laatukseskustelun vauhdittaja. (Hujala, Puroila & Parrila 2007: 157.) Me käytämme opinnäytetyössämme ensimmäistä näkökulmaa, eli tutkimme lasten subjektiivisia näkökulmia päivähoidon laatuun.

Varhaiskasvatuksen laadulla käsitetään arjen toimintaa, jota arvioivat varhaiskasvattajat, lapset ja heidän vanhempansa yhdessä. Jokaisella toimijalla on oma käsityksensä siitä, mitä tai mitkä tekijät ovat keskeisiä varhaiskasvatuksen laadussa. Näitä seikkoja ovat yhteisen arvopohjan rakentaminen, yhteinen näkemys lapsesta ja hänen kasvatuksestaan sekä oppimises-

taan. Ne auttavat laatutyön tekemistä ja etenemistä. (Portell & Malin 2007: 12.) Laatu kuvaa palvelun välitöntä onnistumista asiakkaiden tarpeiden tyydyttämiseksi (Portell ym. 2007: 12).

Päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa laadun käsite on yleistynyt 1980-luvulta lähtien. Ensimmäinen päivähoiton laatua käsittelevä julkaisu ilmestyi vuonna 1987: Mikä on laatua lasten päivähoitossa? (Niiranen 1987). Kuitenkin se, miten päivähoiton laatua on määriteltä ja miten tutkittu on vaihdellut eri aikoina. Tähän ovat vaikuttaneet tarkastelutapojen erilaisuuksien kytkeytyminen sekä päivähoitotutkimuksessa tapahtuneeseen kehitykseen että tieteenfilosofiin ja kulttuurisiin lähtökohtiin. (Parrila 2004: 69.)

Kaiken kaikkiaan varhaiskasvatuksen laadulle annetaan eri merkityksiä eri konteksteissa. Merkitykset vaihtelevat muun muassa päivähoitomuodon, päivähoitossa oloajan tai erityisen tuen tarpeen mukaan. Lisäksi se, kenen näkökulmasta laatua katsotaan, vaikuttaa erilaisiin merkityksenantoihin. Useimmiten varhaiskasvatuksen laatua ja sen tekijöitä on tutkittu sen mukaan onko arvioijana lapsi, vanhemmat vai henkilökunta. (Portell ym. 2007: 12.) Lasten näkökulmia, heidän kasvatukseen ja yksilölliseen huomioimiseen sekä osallisuuteen liittyviä asioita on tutkittu Vantaalla vuoden 2009 syksyllä toteutetussa tutkimuksessa; Haastattelututkimus Vantaan päiväkodeissa, 5-6-vuotiaat päivähoiton laatua arvioimassa. Kyseinen tutkimus oli osa Nuori vantaalainen - aktiivinen vaikuttaja -hanketta. Tutkimus oli Vantaalla ensimmäinen laatuaan eli lapsia kuultiin asiantuntijoina arvioimassa niin päivähoiton laatua kuin omaa osallisuuttaan päiväkodissa. Aikaisemmin vuonna 2008 Vantaalla tehtiin pääkaupunkiseutujen yhteinen asiakaskysely koskien päivähoitoa. Kysely selvitti pelkästään vanhempien näkemyksiä koskien muun muassa päivähoitopaikan hakemista, lapsen hoidossa aloittamista, kasvatusta sekä lapsen huomioimista yksilönä. Lisäksi selvitettiin vanhempien osallisuutta ja viestintää päivähoiton suhteen. Vuoden 2008 kysely ja vuoden 2009 tutkimus toteutettiin kunnallisissa päiväkodeissa. (Lumioksa 2009: 4, 6.) Tekemämme tutkimus on ensimmäinen laatuaan päiväkotimusiikille.

Suomessa ja muissa hyvinvoivissa länsimaisissa yhteiskunnissa laadukas päivähoito on perheen rinnalla toinen tärkeä lapsen hyvinvointiin ja suotuisaan kasvuun vaikuttava tekijä. Tehtyjen tutkimusten mukaan lapset hyötyvät kokonaisvaltaisesti hyvästä päivähoitosta. Näin ollen lasten kehittyminen ja hyvinvointi ovat yhteydessä varhaiskasvatuspalveluiden laatuun. Laadukkaassa päivähoitossa lapsen sosiaaliset, yhteistyö- ja kielelliset taidot kehittyvät paremmin, ja erityisen tuen tarvetta pystytään vähentämään kuin taas laadultaan huonossa päivähoitossa. Laadukkaassa päivähoiton ansiosta lapset selviävät sosiaalisesti ja kognitiivisesti paremmin sekä myöhemmin koulussa, laadukkaassa päivähoiton ansiosta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11, 15-16.)

Sanna Parrila (2002: 73-76) nostaa teoksessaan Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää esille, että lasten mielestä tärkeintä päivähoitossa on saada kavereita ja leikkiä heidän kanssaan. Aikuisilta haetaan turvaa, huolenpitoa ja aikaa touhuta yhdessä. Lisäksi lapsille tärkeitä asioita ovat myös hyvä ruoka ja riittävä ulkoilu. He toivovat Parrilan mukaan pieniä soppeja leikkeihin sekä runsaasti liikkumatilaa sisälle ja ulos. (Parrila 2002: 73-76.)

2.2 Päivähoidon laadun määrittelyä suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta

Lainsäädännöllä määritellään varhaiskasvatuksen toiminnan vähimmäisvaatimuksia. Niin varhaiskasvatusta kuin varhaiskasvatustoimintaa normittavat päivähoitoa koskeva laki ja asetus (1973/36, 1973/239) sekä muut lasta ja perhettä koskevat säädökset. Näiden säädösten mukaan lapselle on tarjottava päivähoitossa jatkuvat, turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet. Päivähoidon tulee huomioida myös lapsen lähtökohdat ja suotuisa kasvuympäristö. Tämän lisäksi säädöksissä määritellään työntekijöiden riittävyys ja pyritään takaamaan hoitosuhteen, hoitopaikan ja hoitoaikojen pysyvyys. Keskeisenä tavoitteena on yhteistyö kotien kanssa. Valtakunnallisissa linjauksissa varhaiskasvatukseen liittyen määritellään yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen suuntaviivat. Laadukkaan varhaiskasvatuksen tulee näin ollen tarjota kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet omien edellytysten mukaiseen kehitykseen. Painopisteinä ovat linjausten varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttaminen, vanhempien ja henkilöstön kasvatuskumppanuus sekä lasten neuvolan, päivähoiton, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyö. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 9 2002: 7.)

Vaikka päivähoiton laatukseskustelujen käynnistäjänä julkisella sektorilla on ollut hallinto, ei suomalaista varhaiskasvatuksen laatua voida arvioida tiedostamatta sen kansallista luonnetta ja vahvuuksia. Ne ovat rakentuneet tutkimuksen, koulutuksen, lastentarhatradition ja suomalaisen yhteiskunnan ominaispiirteiden pohjalta. Suomalaista päivähoitojärjestelmää on maailmallakin ihailtu nimenomaan sen laadukkuuden perusteella. Päivähoitojärjestelmämme vahvuus on siinä, että varhaislapsuudesta huolehtimisen erilaiset keinot muodostavat meillä laajan perhe- ja lapsipoliittisen kokonaisuuden. (Hujala ym. 2007: 152.)

Hujala ym. (2007: 155-156) nostavat kirjassaan Päivähoidosta varhaiskasvatukseen esille, että päivähoiton laadun arvioinnissa keskeisin päämäärä on pyrkimys päivähoiton kasvatustoiminnan kehittämiseen ja laadukkaan toiminnan ylläpitämiseen eli laadunhallintaan. Täytyy kuitenkin muistaa, että päivähoiton laadun arvioinnin merkitystä ja sen tehtäviä voidaan lähestyä monista eri näkökulmista. Varhaiskasvatusta koskevassa laadunarvioinnissa on kohdattu kolme tutkimusaaltoa. Ensimmäinen aalto alkoi 1970-luvulla, jolloin keskityttiin vertailemaan kotihoitoa ja kodin ulkopuolista hoitoa. Tässä vertailussa ei kuitenkaan otettu huomioon kummankaan tahon laatutekijöitä. Toinen aalto, 1980-luvulla, tutki edellistä selkeämmin päi-

vähoidon yksittäisiä laatutekijöitä. Tällä pyrittiin tarkastelemaan päivähoitomuotojen välistä ja sisäistä variaatiota päivähoidon tuloksen selittäjänä. Samalla tutkimus toi esille myös näkemyksen siitä, että eri lapset reagoivat eri tavalla hoitoon. 1980-luvun tutkimuksissa päivähoidon laatua arvioitiin havainnoimalla yksittäisten lasten kehityssaavutuksia erilaisissa päivähoiton asiayhteyksissä. Tällä tavoin laadunarviointi vakiinnutettiin yhdeksi keskeiseksi päivähoiton toteuttamisen periaatteeksi ja samoin varhaiskasvatuksen kehittämisen perustaksi. Tänä päivänä laadunarviointi on kiistattomasti yksi keskeisempiä tutkimusteemoja päivähoitossa. Kolmas tutkimusaalto eli meneillään oleva aalto, pyrkii tutkimaan päivähoitoa ja sen vaikutuksia aiempaa laajemmasta näkökulmasta. Aiheen uusin, asiayhteydeltään perehtynyt tutkimus lähestyy tutkimuskohdettaan kokonaisvaltaisesti. (Hujala ym. 2007: 155-156.) Se tarkastelee samanaikaisesti erilaisten hoitoympäristöjen laatua, perheen ominaisuuksia ja lasten yksilöllisiä eroja ja näiden yhteisvaikutusta päivähoidon ”tulosta” arvioitaessa (Hujala ym. 2007: 156). Kolmas tutkimusaalto saa kuitenkin osakseen myös kritiikkiä, sillä se ei kokonaisvaltaisen tutkimusotteen painotuksesta huolimatta onnistu siinä. Scarr ja Eisenbergin (1993: 613) mukaan kolmannessa aallossa on rajoitettu yksinomaan hoitoympäristöjen laadun arviointiin. (Scarr & Eisenberg 1993: 613.)

2.3 Lapsilähtöisyys

Aikuiset ja lapset ovat päiväkotipäivän aikana jatkuvasti keskenään vuorovaikutustilanteissa. Aikuiset ovat avainasemassa kanssakäymisessä vaikka lapset vaikuttavat sekä yksilöinä että vertaisryhmänä päiväkodin ilmapiiriin. Käsitukset lapsesta ja lapsuudesta ovat yhteydessä siihen millaiseen vuorovaikutukseen aikuiset lapsen kanssa pyrkivät. Erilaiset lapsikäsitukset ovat aika- ja kulttuurisidonnaisia. Kun katsotaan ajassa taaksepäin, voidaan huomata joitakin niistä kehityskuluista jotka ovat edeltäneet nykypäivän Suomen suhtautumistapoja lapseen ja lapsuuteen. (Kalliala 2009: 11-12.)

Lapsilähtöisen pedagogiikan perusolettamuksessa lasta pidetään aloitteellisena, merkityksiä antavana ja valintoja tekevänä toimijana, joka aktiivisesti rakentaa ymmärrystä itsestään ja ympäröivästä elämästä (Turja 2004: 10). Lapsilähtöinen varhaiskasvatus on lapsen kulttuuriin, kokemuksiin ja toimintaan pohjaava oppimis- ja opettamisprosessi. Lapsilähtöisen toiminnan lähtökohtana ovat lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kasvattajalla tulee olla herkkyyttä kohdata lapsi yksilönä ja huomioida hänen yksilölliset tarpeensa. Tämä edellyttää sitä, että kasvattaja osaa nähdä lapsen kasvun ja kehityksen tarpeet sekä hänen vahvuutensa ja hyödyntää tietoja kasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009: 34-35.) Kasvatuksen tavoitteet ja keinot ovat muuttuneet niin, että lapsi hankkii aktiivisesti tietoa ja oppii toimimalla itse, eikä valmista tietoa siirretäkään aikuiselta lapselle. Jotta tällainen lapsilähtöinen pedagogiikka olisi mahdollista, tarvitaan keinoja taivoittaa lapsen kokemusmaailmaa ja lapsen omia merkityksen antoja. (Turja 2004: 10.)

Vakiintunut puhetapa nykyään vaatii varhaiskasvatukselta lapsilähtöisyyttä, joka on käsitteenä korvannut aikaisemman lapsikeskeisyyden. Lapsilähtöisyys korostaa lapsen tarpeiden ensisijaisuutta. Aikuiskeskeisyys taas voidaan määritellä kasvatusotteeksi, jossa aikuisen lähtökohdat ja tarpeet asetetaan etusijalle. Aikuisjohtoisuutta käytetään usein aikuiskeskeisyyden synonyymina, joka on käsitteiden huolimaton käyttöä. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa asetetaan usein tavoitteena olevan lapsilähtöisyyden vastakohtaksi aikuisjohtoisuus aikuiskeskeisyyden sijasta. Lapset eivät kuitenkaan voi johtaa toimintaa, vaan se on aikuisen tehtävä. On olennaista yhdistää aikuisjohtoisuus sellaiseen lapsilähtöisyyteen, että painotetaan lasten mahdollisuuksia omakohtaisten merkitysten luomiseen ja oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Avoin ja rehellinen vuorovaikutus on hyvän kasvatuksen keskeinen ehto. Jos aikuinen pyrkii välttämään vallan käyttämisestä lapsiin johtaa se helposti piilotettuihin vallankäytön muotoihin, joka pilaa aidon ja suoran vuorovaikutuksen. (Kalliala 2009: 19-20.)

2.4 Lasten osallisuus toiminnan arvioinnissa ja suunnittelussa

Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu ja pedagogiikan arviointi ovat prosessi, johon aikuiset ja lapset osallistuvat yhdessä. Lapsen hyvinvointi edellyttää sitä, että lapsen näkemykset ja tarpeet huomioidaan ja niitä kunnioitetaan kasvatuksen suunnittelussa. Lasten osallisuus arvioinnissa ja suunnittelussa tuodaan usein esille varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 81.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet - asiakirjan arvo-pohjassa mainitaan lapsen mielipiteen huomioon ottaminen, sekä lapsen oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että varhaiskasvatuksen jatkuva kehittäminen vaatii vanhempien ja lasten suorittamaa toiminnan arviointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 12, 33.)

Lasten kuulemista ja osallisuutta voidaan pitää yhtenä laadukkaan varhaiskasvatuksen osatekijänä useasta syystä. Yhteiskunnallisessa tarkastelukulmassa nousee ajatus modernista lapsuskäsityksestä, jossa korostetaan lapsen pätevyyttä toimijoina ja tasa-arvoisina yhteiskunnanjäseninä. Lapsella on oikeus ilmaista omia näkemyksiään ja osallistua itseään koskeviin asioiden päättämiseen ikänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla. Tämä oikeus on kirjattu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka Suomi saattoi asetuksella voimaan vuonna 1991. (Heikka ym. 2009: 81-82.)

Kasvattajien oman ammatillisen kehittymisen tarkastelukulmasta lasten osallisuus ja kuuleminen eivät nouse vahvasti esiin varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmissa -asiakirjoissa. (Heikka ym. 2009: 82.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan kuitenkin, että kasvattajayhteisö arvioi ja pyrkii kehittämään toimintaansa. Kasvattajat kehittävät ammatillista osaamistaan, sekä tiedostavat varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet. Oman työn pohtiminen

ja arviointi auttavat kasvattajaa toimimaan ammatillisesti kestävien periaatteiden mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 16-17.) Lasten ja vanhempien osallistumista toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen voidaan ajatella olevan päiväkodin työntekijöille mahdollisuus tarkastella työtään ulkopuolisin silmin. Lapsen erilaiset ja yllättävätkin tavat kokea ja ymmärtää arkeaan voivat pysäyttää aikuisen tarkastelemaan omia toimintamallejaan ja toimia reflektoinnin välineenä työssä. Lasten kuuleminen voi antaa kasvattajille uusia oivalluksia työhön ja auttaa tunnistamaan lapsissa olevia kapasiteetteja, kuten oivaltamisen ja ideoinnin kykyä erilaisissa tilanteissa. (Heikka ym. 2009: 82-83.)

Pedagoginen tarkastelukulma lasten kuulemisessa ja osallisuuden vahvistamisessa perustuu kehitys- ja oppimiskäsitykseen, tämä konkretisoituu lapsilähtöisen ja lapsikeskeisen pedagogiikan käytännöissä. Aikuisen ja kasvattajan tulee ottaa selvää, miten lapsi ajattelee, mistä hän on kiinnostunut ja miten toimii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Näiden asioiden tiedostaminen auttaa kasvattajaa suunnittelemaan ja tarjoamaan lapselle yksilöllistä, merkityksellistä ja sopivan haasteellista toimintaa. Yksilöllisesti suunniteltu toiminta lisää lapsen onnistumisen kokemuksia, kehittää myönteistä minäkäsitystä ja kasvattaa oppimismotivaatiota. Lasten kuuleminen antaa kasvattajalle arvokasta tietoa kasvatustyön perustaksi. Lisäksi lasten osallisuuden tukeminen heidän mielipiteitään ja näkökulmiaan kuullen, ohjaa lasta harjoittamaan oman ajattelun ja toiminnan tiedostamista ja pohtimista. (Heikka ym. 2009: 38-84.) Koska lasten vaikuttaminen on yhteydessä päiväkodin sisältöjen kehitykseen, on aikuisten syytä ottaa huomioon lasten osallisuus. Vuorovaikutus syntyy kun sekä lasten että aikuisten näkemykset vaikuttavat tapahtumiin. Välitön palaute lapsilta takaa varhaiskasvatuksessa ilmapiiirin tuoreuden ja avoin, hyväksyvä vuorovaikutus antaa tilaa ajankohtaisten tunteiden reaaliaikaiseen käsittelyyn. Vaikka kasvattajan on tärkeä tutkia asioita lapsen kanssa, hänen ei tule sulkea pois myöskään rajoittajan ja vallankäyttäjän rooleja. (Reunamo 2007: 105-106.)

3 Lapsen kommunikaatio ja luova ilmaisu

Tässä teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme lapsen kommunikaatiota ja haastattelua, koska ne liittyvät olennaisesti tutkimuksemme luotettavuuteen ja käytettyjen tutkimusmenetelmien arviointiin. Perustelemme tässä osiossa tutkimusmenetelmiemme, haastattelun ja piirtämisen, valinnan teoreettisesti. Käsittelemme osana teoreettista viitekehystä myös musiikkikasvatusta, koska sen aiheen käsittelytoive nousi yhteistyöpäiväkodiltamme.

Ikävuosien 3-6 aikana lapsen sanavarasto karttuu yli kahteen tuhanteen sanaan ja puheeseen tulee mukaan monipuolisia kielipillisiä rakenteita. Keskeistä tämän ikäisille lapsille puheen oppimisessa on, että lapsi oppii irtautumaan välittömästi ”tässä ja nyt”-tilanteesta. 3-6-vuotias lapsi osaa kertoa menneistä tapahtumista ymmärrettävästi ja alkaa ilmaista suunnitelmia puheessaan. Lapsen puhe alkaa tulla tietoisemmaksi ja selittävämmäksi. Aivan pienellä lap-

sella ei ole tarkkaa rajaa omasta sisäisestä psyykkisestä ”tilasta”, mutta kolmantena ikävuo-
tenaan lapsi pystyy jo säilyttämään sisäisiä mielikuvia ulkoisista tapahtumista yhä pidempiä
aikoja. Lapsen oma sisäisyys tiivistyy, puhe kehittyy ja kyky luoda mielikuvia omasta itsestään
paranee. 3-6-vuotiaana lapsi kohtaa ympäristönsä julkituodut ja julkituomattomat sosiaaliset
säännöt, normit ja käyttäytymistavat. Lapsi voi kapinoida esimerkiksi vanhempiansa tai päi-
vähoidon kasvattajia ja sääntöjä vastaan ja hänen on opittava tulemaan toimeen vallitsevien
sääntöjen ja normien rajoissa. Lapselle on kehittynyt oma sisäinen maailmansa, jossa hän
muodostaa mielikuviaan ja ajatuskokonaisuuksiaan omien kokemuksiansa ja ymmärryksensä
varassa. (Dunderfelt 2011: 71, 74.)

Lapsen omaan kieleen kuuluvat hänen oppimansa ja soveltamansa kieli, sekä hänen kielelli-
nen kehitystasonsa. Lapsen kieli kertoo hänen tavastaan käsitellä asioita, lapsen sisäisestä
maailmasta ja hänen kielellisestä taitavuudestaan. Lapsen omat tulkinnat ja kielelliset lisä-
yksensä ovat hänen työkalujaan, joiden kanssa lapsi kommunikoi ympäristönsä kanssa. Lapsi
soveltaa oppimiensa mielikuvien mukaisesti sanoja, mitkä parantavat hänen toimintaedelly-
tyksiään. Kasvattaja, joka tuntee lapsen hyvin, voi hakea lapsen ilmauksien takana piileviä
henkilökohtaisia merkityksiä. Lapsen oma kieli on ikkuna lapsen elämysmaailmaan, lapsen
merkityksenantoihin, sekä lapsen persoonaan. Lapselle on tärkeää tarjota rikas kielellinen
ympäristö, sekä keskusteleva ja kannustava ilmapiiri, jotka edistävät hyvän kielen kehittymis-
tä. (Reunamo 2007: 89-91.)

Lasten tietoisuus omasta ajattelustaan kehittyy keskinäisissä juttutuokioissa, sekä aikuisten
että lasten kesken. Lasten mielipiteiden kysyminen lisää heidän vaikutusmahdollisuuksiaan.
Pienet lapset eivät välttämättä osaa ilmaista käsityksiään riittävän tarkasti sanallisesti, mutta
vanhempia lapsia voidaan pyytää arvioimaan päiväkotielämää. Tietoa lapsen kokemuksista,
tarpeista ja mielenkiinnon kohteista voidaan tavoitella monin tavoin. Tähän on olemassa suo-
ria ja epäsuoria tiedonhankintatapoja. Muiden arvioit, kuten vanhempien tai kasvattajien,
ovat epäsuoria menetelmiä, kun taas lasten haastattelut ovat suora tiedonhankintatapa lasten
mielipiteiden selvittämiseen. (Turja 2004: 10-11, 17.)

Jotta haastattelulla on mahdollisuus tavoittaa lapsen tapa jäsentää omaa maailmaansa ja hä-
nen merkityksen antojaan, on lapsen kielen oltava haastattelun pääkieli. Lapsen kielen ta-
voittamisella tarkoitetaan että haastatteliija kuuntelee ja tunnistaa lapsen tapaa puhua ja
osaa sovittaa oman puheensa lapsen tarjoamiin kuvaamisen ja ilmaisemisen tapoihin. Lapsen
kielen ja kommunikointitapojen tavoittaminen vaatii lapsen kehityksellisen tason huomioimis-
ta. (Alasuutari 2009: 154.) Opinnäytetyössämme tämä merkitsee kysymysten asettelua ja ky-
symysten testaamista saman ikäisillä lapsilla. Tällöin voimme etukäteen huomioida, jos kysy-
mykset eivät ole lasten ymmärrettävissä tai käyttämämme kieli on liian vaikeaa.

Turtiainen (2001) on tutkinut päiväkotilasten kuulemista haastattelun keinoin. Turtiaisen tutkimuksen perusteella haastattelu osoittautui yhdeksi hyväksi keinoksi kuulla lasta. Haastattelussa saavat nekin lapset, jotka eivät osaa lukea tai kirjoittaa, ilmaista mielipiteitään ja ajatuksiaan. Lapset saavat näin kokemuksen, että heidän ajatuksistaan ollaan kiinnostuneita. (Turtiainen 2001: 53.)

3.1 Kuvataiteellinen ilmaisu

Opinnäytetyön toisena tutkimusmenetelmänä käytimme piirtämistä, joten käsittelemme kuvataiteellista ilmaisua varhaiskasvatuksessa osana teoriaa. Lapsen omaehtoiset kuvataiteelliset ilmaisut antavat tästä kulttuurista konkreettisia jälkiä. Osa lapsen elämää on päiväkodin kulttuuri, päiväkodissa lapsi viettää suuren osan päivästä hereilläoloajastaan. Jotta lapsen omat ajatukset pääsevät kuuluville ja näkyville, tarvitaan kasvattajaa, ja opinnäytetyössämme opiskelijoita, jotka tallentavat lapsen ajatukset ja töihin liittyvät tarinat. ”Työskennellessään lapsi jättää yksilöllisen jäljen, joka heijastaa häntä itseään. Kuvataide on lapselle kieli ilmaista näkemyksiään ja työstää kokemuksiaan.” (Rusanen 2009: 50-52.)

Luovan prosessin virittelyvaiheeseen kuuluvat elämykset, jotka synnyttävät monenlaisia mielikuvia ja koskettavat lapsen maailmaa. Mielikuvat ovat välttämättömiä aineksia kuvallisessa työskentelyssä, lapsi ei luo mitään tyhjästä vaan mielikuvat syntyvät todellisuudesta tehtyjen havaintojen pohjalta. Kuvitellessaan, esimerkiksi piirtämällä, lapsi työstää havainto- ja mielikuva-aineksia, ja tekee kuvallisissa töissään niiden moninaisuutta näkyväksi. (Rusanen 2009: 49-52.) Haastattelu toimi osaksi ajatusten ja mielikuvien herättelijänä, ennen piirtämistä. Näin ollen lapset olivat jo virittäytyneet aiheeseen.

Omasta työstään kertominen on lapselle mahdollisuus tuoda omaa maailmaansa esiin ja tehdä se näkyväksi. Lapsi saa myös tarvitsemaansa yksilöllistä huomiota, kun lapselta kysytään yksilöllisesti omasta työstään. Lapsen kommenttien kirjaaminen työn rinnalle tuo lisää syvyyttä ja tarkentaa työn viestiä. (Rusanen 2009: 54.)

3.2 Musiikkikasvatus

Päiväkoti Musikantin toimintavuoden 2012-2013 teemoina ovat leikki ja musiikkikasvatus. Yhteistyöpäiväkodin toiveen mukaan, nostimme musiikkikasvatuksen osaksi opinnäytetyötä. Päiväkodissa on järjestetty keväällä 2013 koko päiväkodin yhteisiä lauluhetkiä ja musiikkikasvatus on osa päiväkodin arkea. (Päiväkodin toimintasuunnitelma 2012-2013.)

Pienten lasten musiikkikasvatus keskittyy erityisesti toiminnallisten elämysten sekä mielikuvitusleikkien avulla äänen ominaisuuksiin, dynamiikkaan, rytmiin, melodiaan ja harmoniaan.

Musiikkikasvatuksessa toimintatapoina käytetään muun muassa laulamista, soittamista, kuuntelemista, liikkumista ja dramatisointia, ja kasvatuksen vaikutukset ovat moniulotteisia. Musiikki on ennen muuta persoonallisuuden rikastuttaja ja kokonaisvaltaisen kehityksen edistäjä. Musiikin kautta lapsi saa kehityksen kannalta tärkeitä mielihyvän ja ilon kokemuksia. Tämän lisäksi musiikki ja musisointi kehittävät myös lasten psykomotorisia, kognitiivisia ja sosioemotionaalaisia valmiuksia. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2000: 73-81.)

Lapsen siirtyessä kotoa päivähoidon pariin siirtyä osa lapsen musiikillisesta kasvatuksesta varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien aikuisten vastuulle. Päiväkodissa arkitilanteisiin liitetyt musiikilliset tuokit voivat antaa lapselle mielihyvää ja elämyksiä. Musiikillisen oppimisen prosessi vaikuttaa lapsen koko persoonallisuuden kehitykseen, ja musiikillisesti virikkeellisessä ympäristössä lapsen oma luovuus sekä mielikuvitus pääsevät hyvin valloilleen. Musiikkikasvatuksessa tuleekin miettiä miten ja miksi musiikkia opetetaan. Syitä voi olla monia, mutta musiikin hyödyllisyyttä kasvatuksessa voidaan perustella ainakin siihen liittyvien väline- ja hyödyllisyysarvojen sekä sisäisten arvojen näkökulmilla. Näitä arvoja ovat muun muassa musiikin kulttuurillisuus ja sivistyksellisyys, musiikin vaikutus lapsen persoonallisuuden kasvuun ja yksilön humaniseen kehitykseen. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001: 121 - 122.)

Hyvän musiikkikasvatuksen edellytyksenä on turvallisen musiikillisen oppimisympäristön rakentaminen. Tämä onnistuu antamalla lapselle monipuolisia musiikkikokemuksia, joiden avulla lapsi voi vapaasti tutustua musiikin maailmaan ja alkaa muodostaa siitä omia näkemyksiä. Musiikkikasvatus kehittää lasta monipuolisesti. Se kehittää lapsen kognitiivisia taitoja ja on myös lapselle esteettinen sekä emotionaalinen kokemus. Musiikissa tarvitaan sääntöjen noudattamista, tietoa, taitoa, kurinalaisuutta, pitkäjänteisyyttä sekä itsehillintää -ja hallintaa. (Anttila & Juvonen 2002: 30 - 32.)

Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii uutta niin leikin, työn kuin pienten toimintatuokioiden kautta. Tuokioilla voidaan tehdä erilaisia toimintoja ja musiikkipainotteisessa päiväkodissa musiikkituokit ovat juurikin toimintatuokioita. Musiikkituokioissa musiikkiin liittyviä asioita ja ilmiöitä käsitellään usein käytännön toimintaan liittyen. Tuokioiden kesto ja sisältöä suunniteltaessa otetaan huomioon lasten ikä- ja kehitystaso. Tuokioista saadaan tavoitteellisia monipuolisia työtapoja vaihtelemalla. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2002: 208-211.)

Musiikkituokioissa voidaan muun muassa opettaa musiikin kuuntelua, laulamista ja soittamista. Näiden toimintatuokioiden tavoitteena voi olla esimerkiksi dynamiikkaan, rytmiin ja harmoniaan tutustuminen. Tuokioihin voidaan lisätä muitakin pedagogisia tavoitteita, kuten yhdessä toimimisen ja motoriikan. (Eerola & Ruokonen 1997: 4-8.)

4 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä lähdimme tutkimaan lasten laatukäsityksiä päivähoidosta. Halusimme tuoda esiin sitä, mikä on lapsille tärkeää eli laatua, puhuttaessa päiväkodista. Lähdimme tekemään teemahaastattelun runkoa pohtien, millaisilla kysymyksillä ja miten tavoittaisimme lasten laatukäsityksiä. Päättökysymys muodostui teemahaastattelun rungosta, kun haastattelun pääkysymyksiksi muodostuivat, mistä lapset pitävät ja eivät pidä päiväkodissa. Näillä kysymyksillä halusimme saada selville lasten laatukäsityksiä, mitkä asiat ovat heidän näkökulmastaan tärkeitä asioita ja mitkä eivät tärkeitä, sekä mitä lapset tuovat esiin haastattelussa. Tutkimuskysymyksellä halusimme myös selvittää lasten mahdollisia toiveita ja kehittämisehdotuksia päiväkodille. Toiveita ja kehittämisehdotuksia pyrimme saamaan esiin unelmapäiväkotipiirustuksen avulla. Pohdimme, että piirtämisen avulla lapset voisivat helposti tuoda esiin lennokkaitakin ideoita, joista päiväkodin henkilökunta mahdollisesti voisi poimia joitain ideoita.

Toinen päättökysymyksemme opinnäytetyössä on arvioida miten tutkimusmenetelmillämme lasten haastattelulla ja piirtämisellä saadaan esiin lasten näkemyksiä. Halusimme opinnäytetyössä pohtia kuinka tutkimusmenetelmämme soveltuvat 4-5-vuotiaiden lasten näkemysten esiintuomiseen, sekä millaiset kysymystenasettelut toimivat parhaiten lapsille. Halusimme myös arvioida piirtämisen vaikutusta haastattelun yhteydessä ja selvittää millaisia tuloksia piirtämisen avulla saamme.

Tutkimuskysymykset:

Mitä on päivähoiton laatu lasten näkökulmasta?

Miten tutkimusmenetelmillämme, teemahaastattelu ja piirtäminen, saadaan esiin lasten näkemyksiä?

5 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus soveltuu uuden ilmiön ymmärtämiseen ja se on kaiken tutkimuksen lähtökohta tuottaessaan vastauksen mitä -kysymykseen. Laadullinen tutkimus alkaa tutkimusongelmasta ja sen määrittämisestä. Tätä seuraavat tutkimuskysymykset, joihin hankitaan vastaus aineistolla. Laadullinen tutkimus toteutetaan yksinkertaisimmillaan kysymällä asianomaisesta ilmiöstä. Tutkimuksessa ei ole selvää etenemispolkua ja näin ollen sitä voidaan pitää hyvin joustavana lähestymistapana. (Kananen 2010: 36-43.) Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Yleisesti ottaen, laadullisella tutkimuksella pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita kuin todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2009: 160-161.)

5.1 Teemahaastattelu

Yhtenä tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Teemahaastattelun idea on hyvin yksinkertainen, eli kun halutaan tietää jonkun mielipide tai ajatus jostakin asiasta, sitä kysytään häneltä. Näin ollen kyseessä on siis eräänlainen keskustelu. Tosin keskustelu tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein myös tutkijan ehdoilla, mutta keskustelussa tutkija pyrkiä vuorovaikutuksessa samaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavat tai ainakin tutkimuksen aihepiiriin kuuluvat asiat. (Eskola & Vastamäki 2001: 24.) Voidaankin sanoa, että teemahaastattelu on keskusteleva tutkimusmetodi. (Routio 2007.)

Teemahaastattelu sijoittuu formaaliudessaan lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan joihinkin tiettyihin teemoihin, joista haastateltavan kanssa keskustellaan. Teemahaastattelu ei edellytä haastateltavilta tiettyä kokeellisesti ja yhteisesti aikaansaatua kokemusta, vaan se lähtee siitä oletuksesta, että kaikkia haastateltavan kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia teemahaastattelu menetelmällä. Se ei myöskään ota kantaa haastattelukertojen määrään tai haastattelun aiheen ”syvällisyyteen”. Teemahaastattelussa kaikkein oleellisinta on se, että yksityiskoh- taisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen mukaan. Teemahaastattelu ottaa metodina huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja heidän niille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Samalla se ottaa huomioon myös sen seikan, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 47-48.) Teemahaastattelua voidaan pitää lapsille hyvänä tutkimusmenetelmänä, koska se on vapaamuotoisempi kuin esimerkiksi lomakehaastattelu. Teemahaastattelun vapaamuotoisuus antaa mahdollisuuden lapsille kertoa mitä heille tulee mieleen. Lasten kerronta voi joskus poiketa aiheesta, jolloin haastattelijan rooli on palauttaa keskustelu takaisin aiheeseen.

Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Näin siksi, että yksi haastattelun aspekti, haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on kaikille sama. Puolistrukturoidulle haastattelumenetelmälle on siis tyypillistä, että jokin haastattelun näkökohta on sovittu, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto sekä järjestys, mutta se ei ole kuitenkaan täysin vapaa kuten syvähaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2000: 47-48.)

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu kuuluu olennaisena osana tieteellisen tutkimuksen tekoa. Eettiset tekijät tulee ottaa huomioon jo tutkimuksen aihetta valitessa. Tekemässämme tutkimuksessa eettisyys liittyy ennen muuta tutkittavien henkilöiden anonyymiyteen. Tutkimuksemme eettisten ratkaisujen tavoitteena on ollut tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden kunnioittaminen ja haastattelukysymysten oikeanlainen asettelu. Tutkimuksen kohdistuksessa ihmisiin on tärkeää selvittää miten hankitaan henkilöiden suostumus ja kuinka paljon heille annetaan tietoa tutkimuksesta. (Hirsjärvi ym. 2009: 26, Kananen 2010: 133-134.)

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat läsnä koko tutkimusprosessin ajan. Käytännössä tämä tarkoittaa epärehellisyyden välttämistä kaikissa tekemämme tutkimuksen osavaiheissa. Rehellisyys näkyy tutkimuksessa plagioinnin välttämisenä ja tuloksien kriittisenä tarkasteluna. (Hirsjärvi ym. 2009: 27, Kananen 2010: 133-134.)

Tekemässämme tutkimuksessa oli tärkeää huomioida tutkimuksen validius ja reliabiliteetti. Nämä kaksi käsitettä ovat saaneet erilaisia tulkintoja kvantitatiivisissa ja kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Tapaustutkimukset ovat kuitenkin aina ainutlaatuisia. Siitä huolimatta niiden luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi pystyä arvioimaan jollakin tavalla. (Hirsjärvi ym. 2009: 217.) Tutkimuksen validiuteen pyrittiin vaikuttamaan siten, että äänitimme haastattelut ja litte-roimme ne sanasta sanaan, jonka jälkeen haastattelut hävitettiin. Pyrimme nostamaan haastatteluissa nousseet teemat myös tuloksiin ja tehtyihin johtopäätöksiin.

Koko tutkimuksen reliabiliteettia tarkasteltiin kriittisesti. Yleistettävyyden kannalta tutkimuksessa oli huomioitava, että tutkimus kohdistui 4-5-vuotiaisiin lapsiin, jotka käyvät yksityistä päiväkotia. Näin ollen tuloksia ei voi yleistää koskemaan koko varhaiskasvatuksen aluetta tai kaikkia päiväkoteja.

Ennen tutkimuksen aloittamista päiväkotia Musikantin kanssa tehtiin opinnäytetyösopimus. Päiväkodin johtaja kirjoitti tutkimukselle tutkimusluvan. Tutkimuksen eettisyyden kannalta oli tärkeää informoida tutkimuksen kohteena olevien lasten vanhempia ja heiltä pyydettiin lupa lasten haastatteluihin (liite 1). Lupakyselyssä kerroimme vanhemmille, että lasten henkilöllisyys ei tulisi esiin missään tutkimuksen vaiheessa. Tutkimuksessa ei mainita lapsiryhmän, yksittäisten lasten tai päiväkodin nimeä. Opinnäytetyössä käytettyihin lasten piirustuksiin pyysimme kirjallisen luvan vanhemmilta vielä erikseen (liite 4). Lasten skannatuista piirustuksista ei myöskään käy ilmi lasten henkilöllisyys. Piirustukset ja niihin kirjatut kommentit hävitetään julkaisemisen jälkeen.

6 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen aineisto kerättiin huhtikuussa 2013 päiväkotit Musikantissa haastattelun ja piirtämisen keinoin. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastattelimme yhdeksää 4-5-vuotiasta lasta, joista kaksi oli tyttöjä ja seitsemän poikaa. Yksi lapsi pienryhmästä ei ollut paikalla haastattelupäivänä. Päiväkoti Musikantissa on lapsia, jotka ovat iältään 1-6-vuotiaita. Haastateltavat lapset valittiin tutkimukseen päiväkodin vanhimpien lasten pienryhmästä. Tutkimuksen kannalta oli tärkeää, että lasten sanallinen kerronta onnistuu hyvin, koska yhtenä tutkimusmenetelmänä oli haastattelu. Toisena tutkimusmenetelmänä käytimme piirtämistä.

Yleensä toiminta viehättää neljän ja viiden vuoden ikäistä lasta. Lapsi käyttää mielellään mielikuvitusta ja kertoo kuvillaan, tai luokittelee ympäristönsä asioita. Piirtäessään lapsi lisää enemmän yksityiskohtia ja pyrkii täsmällisempään tilanteen kuvaamiseen kuin nuorempana. Lapsi nauttii usein sosiaalisesta vuorovaikutuksesta työskentelytilanteissa, sekä huumorista ja liioittelusta. Aiheiden tulisi olla lapsen elämyspiiristä ja joko konkreettisia tai mielikuvitusta innoittavia. (Rusanan 2009: 52.) ”Unelmapäiväkoti” piirtämisen aiheena, oli kaikkien lasten kokemusmaailmassa tuttu, koska kaikilla haastatelluilla lapsilla oli kokemusta päiväkodissa olemisesta. Piirtämisen tarkoitus oli myös toimia lapsen kerronnan tukena, avoimemman haastatteluilmapiirin luojana ja lisätutkimusmateriaalin tuottajana. Piirtämisen tarkoituksena oli luoda mahdollisimman rento ja epämuodollinen tunnelma lapselle, mikä on tärkeää lapsen haastattelutilanteessa, kuten myös Turtiaisen (2001) tutkimuksessa ”Miten kuulla lasta?” mainitaan. Piirtäminen oli vapaa-ehtoista, kuten haastatteluun osallistuminenkin.

Haastattelemamme pienryhmän kaikkien lasten vanhemmille lähetettiin lupakysely ennen haastatteluja, heidän lapsensa osallistumisesta opinnäytetyöhömmme. Kaikkien lasten, yhteensä kymmenen, vanhemmat antoivat luvan lapsensa osallistumiseen. Lapsilta kysyttiin suullisesti ennen haastattelua haluavatko he osallistua ja kaikki lapsista vastasivat myöntävästi.

6.1 Testihaastattelu

Ennen varsinaisia haastatteluja teimme testihaastattelun. Pidimme tärkeänä, että haastattelukysymyksiä testataan ennen opinnäytetyön haastattelua saman ikäisillä lapsilla. Pohdimme, että testin perusteella voisimme saada viitteitä siitä, ovatko kysymykset hyvin aseteltuja, sekä ylipäätään miten paljon ja miten lapset kertovat omia näkökulmiaan.

Lasten haastattelussa on monia seikkoja, joita ei voi ennustaa etukäteen. Haastattelijan on varauduttava puheliaisiin ja niukkasanaisiin haastateltaviin, tämän vuoksi on hyvä tehdä testihaastatteluja ennen varsinaisiin haastatteluihin ryhtymistä (Hirsjärvi ym. 2009: 211). Toteutimme testihaastattelun toisen opinnäytetyöntekijän työpaikalla päiväkodissa, osana tavallis-

ta pienryhmätuokiota. Testihaastattelu tilanne toteutettiin neljälle 4-5-vuotiaalle lapselle ryhmähaastatteluna. Testihaastattelussa kysyttiin samat pääkysymykset, kuin tutkimuksessa, ja toteutettiin unelmapäiväkoti-piirustus. Testihaastattelun perusteella lapset vastasivat avoimesti ja jokainen osallistuja kertoi omia näkemyksiään. Totesimme, että lapsille täytyi kuitenkin esittää paljon jatkokysymyksiä, jotta tietoja saataisiin enemmän ja saisimme mahdollisimman laajan lapsen näkökulman esiin. Lapsilla oli haastattelussa paljon erilaisia mielipiteitä ja kerrottavaa itselleen tärkeistä asioista, mutta he eivät aina tuoneet niitä esiin ilman jatkokysymyksiä. Piirtäminen vaikutti olevan mieluisa tehtävä lapsille, ja he keskittyivät siihen pitkään.

6.2 Haastattelu ja piirtäminen päiväkotiki Musikantissa

Haastattelu ja piirtäminen toteutettiin päiväkotiki Musikantin tiloissa, niin pienryhmän omassa huoneessa kuin toisessa pienessä leikkihuoneessa. Jokaiselle lapselle esiteltiin haastattelun alussa äänityslaite ja kerrottiin, että laitteen avulla voisimme kuunnella tämän keskustelun uudestaan. Lapset näyttivät olevan kiinnostuneita äänityslaitteesta, mutta antoivat asian sen jälkeen olla, eikä äänityslaitteen olemassaolo näyttänyt vaikuttavan haastatteluun sen jälkeen.

Haastattelussa oli kerrallaan yksi lapsi ja yksi haastattelija, teimme molemmat haastatteluja samaan aikaan eri huoneissa. Päädyimme haastattelemaan yhtä lasta kerrallaan, jotta lapset voisivat kertoa oman näkemyksensä, eivätkä mukautuisi toisen lapsen sanomaan.

Haastattelujen ajankohta oli lounaan jälkeen päivälepoa ennen ja sen aikana. Tulimme päiväkotikiin luonaan aikaan, jolloin lapset olivat syömässä. Lapsille oli kerrottu etukäteen, että olimme tulossa kyseisenä päivänä. Tervehdimme lapsia nopeasti syömisestä ohessa. Ensimmäiset lapset jäivät haastatteluun suoraan ruokailusta. Teimme ensin haastattelun ja jatkoimme keskustelua piirtämisen aikana. Haastattelun sekä piirtämisen jälkeen lapselle annettiin palkinnoksi Angry birds tarra-arkki, jonka lapsi sai valita kolmesta erilaisesta vaihtoehdosta. Pienen palkinnon tarkoituksena, oli antaa kiitos lapselle ja jättää positiivinen kuva omien näkökulmien esiin tuomisesta. Vaikka yksi lapsi pienryhmästä ei ollut paikalla tutkimuksen aikana, annoimme myös hänelle tarra-arkin.

Haastattelun ja piirtämisen jälkeen lapsi ohjattiin lepohuoneeseen, jossa muut lapset olivat lepäämässä. Lepohuoneesta lastentarhanopettaja ohjasi seuraavan lapsen haastatteluun. Päivälevon ajankohta toimi siinä mielessä hyvin, että lapset olivat rauhallisessa tilanteessa, josta he siirtyivät haastatteluun. He eivät esimerkiksi joutuneet jättämään leikkiään kesken tai tulemaan ulkoa sisälle haastattelun takia. Pohdimme, että leikin kesken jättäminen ei olisi lapselle mukava kokemus, ja voisi häiritä hänen keskittymistään haastatteluun. Lasten siirtymi-

nen haastattelu tilanteeseen toimi levon aikaan rauhallisesti ja hiljaa, jolloin häiriö muille lapsille lepohuoneessa oli mahdollisimman vähäinen.

Kaikki haastattelut, sekä toiminnallisena osana piirtäminen, toteutettiin yhden päivän aikana. Etukäteen oli vaikea määrittää kuinka kauan yksi haastattelu kestäisi, joten olimme varautuneet useampaan haastattelupäivään. Arvioimme, että yksi haastattelu ja piirtäminen kestäisivät korkeintaan puoli tuntia, jonka arvioimme olevan sellainen aika, jonka 4-5-vuotias lapsi jaksaisi keskittyä. Haastattelut ja piirtäminen kestivät kuitenkin vähemmän aikaa kuin olimme aluksi ajatelleet, yhteensä noin 15 minuuttia yhdeltä lapselta, joten saimme haastateltua useamman lapsen yhden päivän aikana.

7 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu, se mikä on tärkeää määräytyy tutkittavien mukaan. Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen. Tutkimalla yksityistä tapausta tarkasti, saadaan näkyviin se mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein. (Hirsjärvi ym. 2009: 164, 182.)

Teemoittelussa teemoja, eli keskeisiä aiheita, nostettiin esiin litteroinnista ja etsittiin eri haastatteluista yhdistäviä tai erottavia tekijöitä. Teemoittelu on luonteva tapa alkaa purkamaan teemahaastattelu aineistoa. Kaikista haastatteluista yleensä löytyvät samat teemat, joista on puhuttu, mutta vaihtelevissa määrin ja eri tavoin. Haastattelussa nousseet teemat voivat noudattaa tutkijan teemahaastattelun runkoa, tai joskus haastatteluista nousee tutkijalle uusia teemoja. Aineistoa pitäisi tämän vuoksi tarkastella ennakkoluulottomasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aloitimme aineiston analyysin litteroinnilla, eli haastattelujen kirjoittamisella puhtaaksi sanasta sanaan. Litteroimme haastattelijan ja lapsen sanoman eri sarakkeisiin niin, että kysymyksen vieressä oli lapsen vastaus (liite 3). Näin saimme erotettua haastattelijan ja lapsen puheen toisistaan selkeästi. Kirjoitimme litterointiin myös lapsen eleitä, kuten pään nyökytyksiä tai äänneitä, jotka toivat mielestämme olennaista tietoa haastatteluista. Analyysimenetelmänä käytimme laadullisen aineiston teemoittelua, joka on laadullisen aineiston yksi tavallisimmista analyysimenetelmistä (Hirsjärvi ym. 2009: 224). Ensin jaoimme litteroidut tekstit kysymysten perusteella väreiksi. Näin saimme viisi eri aihealuetta, joista puolestaan esiin nousivat opinnäytetyössä käsittelemämme teemat. Teemat, jotka nostimme haastatteluista esiin ovat: musiikki, vuorovaikutus ja toiminta. Tällä menetelmällä saamamme materiaalin tarkastelu ja tulkinta helpottui.

8 Tulokset

Tulokset ovat jaettu analysoitujen teemojen mukaan, leikkiin ja toimintaan, vuorovaikutukseen, musiikkiin ja unelmapäiväkotiin. Tuloksissa pohdimme myös, miten käytetyt tutkimusmenetelmät soveltuvat 4-5-vuotiaiden lasten mielipiteiden selvittämiseen.

8.1 Leikkiminen ja toiminta

Leikkiminen nousi haastattelujen pohjalta yhdeksi tärkeäksi päiväkodin toiminnan osa-alueeksi lapsille. Kaikki lapset mainitsivat päiväkodin kavereitaan nimeltä haastattelussa. Etenkin leikkimisessä mainittiin kavereita, jotka olivat samassa pienryhmässä. Sisäleikeistä, joista lapset pitivät, mainittiin kotileikki, erilaiset roolileikit kuten intiaani ja ritari, majojen rakentaminen, junarata, sekä leikkiminen kavereiden kanssa. Ulkona haastatellut lapset kertoivat, että laskevat mäkeä, kiipeilevät kiipeilytelineessä ja laskevat liukumäkeä ja leikkivät ”joskus kotia” ja ”joskus palomiestä”, kaksi lapsista mainitsi leikkivänsä ulkona ”my little pony’a”. Yksi haastatelluista ei osannut eritellä mitä tekee ulkona, vaan kertoi leikkivänsä ”kaikenlaista erilaista.”

Lapset mainitsivat, että ”kaikista kivointa päiväkodissa” on, kun mennään luistelemaan, leikitään legoilla, rakennetaan majoja ja piirretään tai askarrellaan.

Haastattelija: ”Mistä sä tykkäät täällä päiväkodissa?”

Tyttö 5 vuotta: ”ööö, mä saan vastaa ihan mitä vaan? Koska täällä on ihan mitä vaan.”

Haastattelija: ”Onko?”

Tyttö 5 vuotta: ”On. Eli pitääks mun sanoa semmoista eli, että mistä mä tykkään eniten? Mä tykkään piirtelystä eniten.”

Kolme haastatelluista lapsista ei osannut kertoa, mistä leikistä eivät pidä päiväkodissa. Kysyttäessä ”Onko jotain, mistä et tykkää päiväkodissa?”, yksi lapsista vastasi ”on, mut mä en muista mitä.” Tämän jälkeen hän totesi, että ei ole sellaisia leikkejä mistä hän ei pitäisi. Kolme lapsista sanoi, ettei ole yhtään leikkiä, mistä he eivät pitäisi, vaan kaikki leikit ovat kivoja. Yksi lapsista mainitsi, että ei pidä auto- ja dublroleikeistä.

Poika neljä vuotta mainitsi, että ei pidä siitä, kun aikuiset ”määräilevät nukkarissa”. Tyttö viisi vuotta kertoi, että ei pidä nukkumisesta päiväkodissa. Hän kertoi myös, että ei pidä kuperkeikkojen tekemisestä, koska siinä sattuu. Hän kertoi, että ei halua leikkiä kengurua, koska pitäisi hyppiä koko ajan ja energia loppuu.

Tyttö 5 vuotta: ”Mä en tykkää kuperkeikata maton päällä tai lattialla, au. Pää on kova, lattia on kovempi. Auts, auts, auts. Mä en tykkää leikkii kenguruu, et pitää hyppii ja loikkii ja lalalaa ja mä sit väsyn.”

Poika neljä vuotta kertoi, että ei pidä siitä, kun häntä tullaan hakemaan kotiin myöhään.

Haastattelija: ”Mikä on tylsää, täällä päiväkodissa?”

Poika 4 vuotta: ”öö.. no ku mua tulla joskus myöhää hakee, niin ne ei tuu myöhään.”

Haastattelija: ”Mikä siin on tylsää? Tai miks se on tylsää?”

Poika 4 vuotta: ”No ku mä en haluu ikinä et ne hakee mut myöhään. Ja mä tuun aina vikaks.”

Lapset kertoivat piirtävänsä ja askartelevansa yhdessä aikuisen kanssa päiväkodissa. Kaikki lapset, jotka mainitsivat aikuisen ohjaaman toiminnan, kertoivat pitävänsä siitä. Yksi lapsista kertoi, että pienryhmä huoneessa on sääntöjä, hän kertoi ”En mä tunne niitä sääntöjä. Tai ainakin täällä tehdään kaikkee kivaa.”

8.2 Vuorovaikutus

Vuorovaikutussuhteisiin päiväkodissa kaikki lapset kertoivat yhtä lukuun ottamatta, että heillä on kavereita. Lisäkysymysten jälkeen poika viisi vuotta kuitenkin kertoi, että hänellä on päiväkodissa yksi kaveri. Kavereiden kanssa leikitään muun muassa kotileikkiä, rakennetaan majoja, piirretään ja askarrellaan. Kaverit olivat tärkeitä myös kaikkien vastanneiden kesken, kun kysyttiin keneltä lapselta pyytävät apua sitä tarvitessaan. Luonnollisesti henkilökunnallakin oli tärkeä rooli tässä tehtävässä ja erityisesti ryhmän vastuutyöntekijällä. Vastuutyöntekijän rooli nostettiin haastatteluissa usein esille. Tämä mielestämme kertoo lasten luottamuksesta työntekijää kohtaan ja hyvän vuorovaikutussuhteen olemassaolosta.

Haastattelija: ”Mitäs jos haluaisit kertoa jollekin aikuiselle, niin onko sulla jotain asioita missä tarvitset aikuisen apua?”

Tyttö 5 vuotta: ”No...no...jos en mä vaikka osaa askarrella, niin silloin pyydän aikuista. Ja kaulahuivin laittamisessa, ennenku mä meen ulos.”

Poika 5 vuotta: ”No, jos on jotain liukasta ja sit ei pääse ylös.”

Haastattelija: ”Auttaako aikuiset aina?”

Tyttö 5 vuotta: ”Joo.”

Vastuutyöntekijältä pyydettiin apua myös riitatilanteissa ja tilanteiden selvittelyssä.

Poika 4 vuotta: ”Aikuiset määräälee, jos joku tekee tuhmosti tai leikkii tuhmosti.”

Tyttö viisi vuotta kertoi oman ratkaisunsa riitatilanteiden selvittelyyn.

”Öö...mulla on yks idea, nii mä en riitele. Niin että jos riitelee yhen lapsen kanssa ni sitten piu mä lähen pois.”

Usean lapsen oli vaikeaa määrittää, mitä he tekevät päiväkodissa aikuisten kanssa. Jatkokysymyksillä lapset kuitenkin osasivat yhdistää tekemisen arkipäiväisiin asioihin, kuten piirtämi-

seen ja pelaamiseen. Aikuiset koettiin mielestämme turvallisina auktoriteetteina. Lapset näkivät eron ohjatun- ja vapaatoiminnan välillä suhteessa aikuisiin siten, että ohjattutoiminta sisältää sääntöjä sekä rajoituksia, kun taas vapaaseen toimintaan aikuisia ei osattu juuri yhdistää. Yksi haastateltavista kuvasi tilannetta päiväkodissa seuraavasti.

Tyttö 5 vuotta: ”Lapset ei leiki aikuisen kanssa. Lapset leikkii lapsien kaa ja aikuiset puhuu aikuisten kaa.”

8.3 Musiikki

Kukaan haastateltavista lapsista ei ottanut musiikki-aihetta esiin haastatteluissa ennen kuin kysyttäessä. Tästä voimme päätellä, että Musikantin lapsille musiikki ja musiikkituokiot ovat osa päiväkodin arkea ilman erityisyyttä. Yhdeksästä haastateltavasta kaksi kertoi harrastavansa jonkin instrumentin soittamista. Näitä soittimia soitettiin niin kotona kuin päiväkodissakin. Musiikkituokioihin yhdistyi niin soittaminen, laulaminen kuin musiikin kuuntelu. Kaikki vastanneet tiesivät, että musiikkituokiot ovat ohjattua toimintaa.

Haastattelija: ”Mitä musiikkituokioiden aikana saa tehdä?”
Poika 5 vuotta: ”No pitää kuunnella tätien sääntöjä.”

Suosituin artisti haastateltavien kesken oli Hevisaurus, jota kuunneltiin päiväkodissa. Musiikin kuuntelu yhdistyi myös muihin päiväkodin toimintoihin, kuten päiväuni-hetkeen

Poika 5 vuotta: ”Kun me käydään tonne petiinki, niin silloin on radio päällä.”

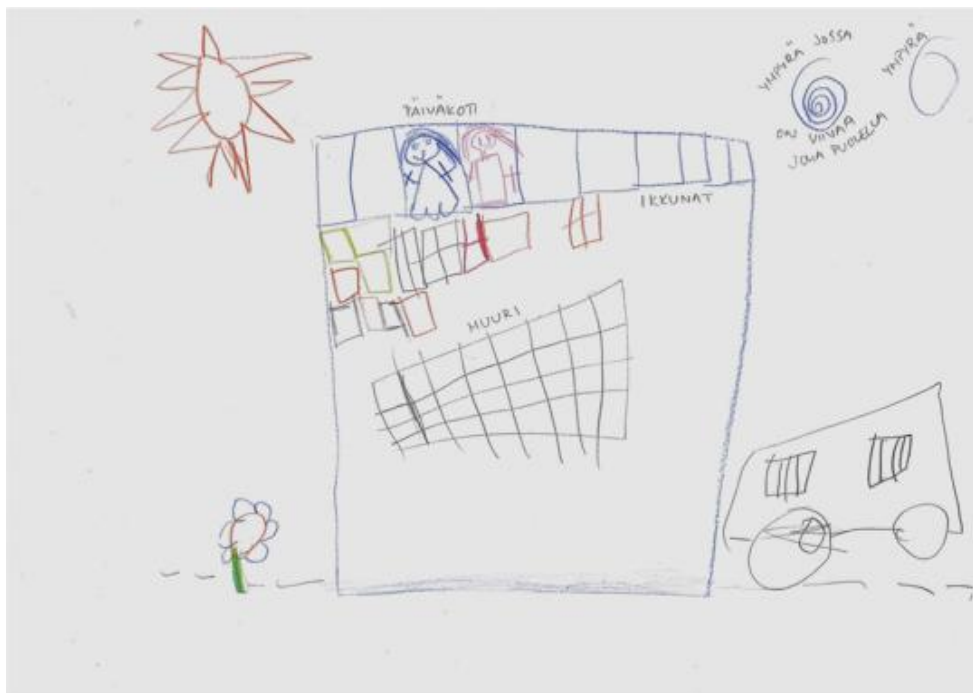
Puolet haastateltavista kertoi oppineensa päiväkodissa musiikista jotakin, mutta he eivät osanneet määritellä mitä. Näitä oppeja, laulamista ja musisointia, kuitenkin käytettiin hyödyksi kotona.

8.4 Unelmapäiväkoti

Unelmapäiväkodin piirsivät seitsemän yhdeksästä lapsesta, kaksi lapsista ei halunnut piirtää. Tehtävänantona lapsille kerrottiin, että he voisivat halutessaan piirtää unelmapäiväkotinsa. Unelmapäiväkodissa voisi olla mitä he haluaisivat, siellä voisi myös tehdä mitä tahansa lapset haluaisivat. Lasten kanssa sovittiin, että haastattelija saa kirjoittaa piirustukseen, mitä he ovat piirtäneet. Lapset saivat näyttää paikan, johon halusivat haastattelijan kirjoittavan. Haastattelija kirjasi lapsen sanoman mukaan.

Unelmapäiväkotipiirustukset olivat melko erilaisia, niitä oli yhtä monta erilaista kuin tekijääkin. Niistä löytyi erilaisia taloja (päiväkoteja), panssarivaunu, liukuportaat ja erilaisia huoneita. Yksi lapsista kertoi, ettei osannut kertoa mitä on piirtänyt. Muutama piirustus, oli piirretty

samankaltaiseksi kuin päiväkotit itsessään on. Niistä löytyi erilaisia ja kokoisia huoneita, eteinen, leikkihuoneita, erilaisia leluja, lepo huone eli ”nukkari”, huone jossa syödään, juhlasali ja yhdestä piirustuksesta ulkorappuset ylös päiväkotiin. Lelut, joita yhdessä piirustuksessa esiintyivät, olivat legot, dublot ja patjat. Tästä piirustuksesta poika neljä vuotta kertoi: ”Tässä on huone, jossa saa leikkiä kaikkea”.

Kuva 1: Unelmapäiväkotipiirustus, tyttö 5 vuotta

Yksi haastateltavista kertoi unelmapäiväkotinsa olevan päiväkotit Musikantti.

Haastattelija: ”Mitä sä haluisit piirtää siihen?”

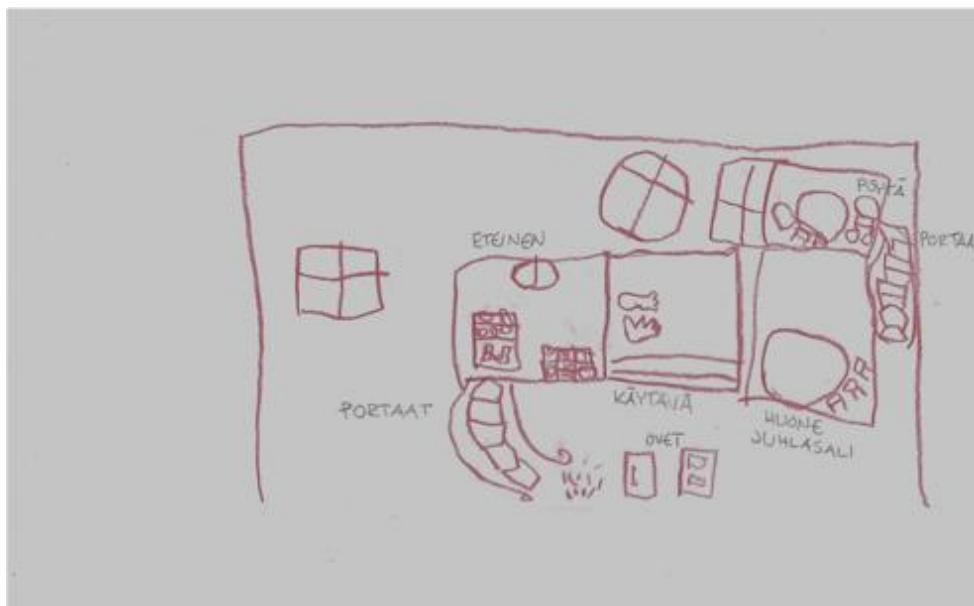
Tyttö 5 vuotta: ”No päiväkotit Musikantin!”

Haastattelija: ”Päiväkotit Musikantin? No tarkottaako se sitten, että tää on sun unelmapäiväkotit?”

Tyttö 5 vuotta: ”Joo.”

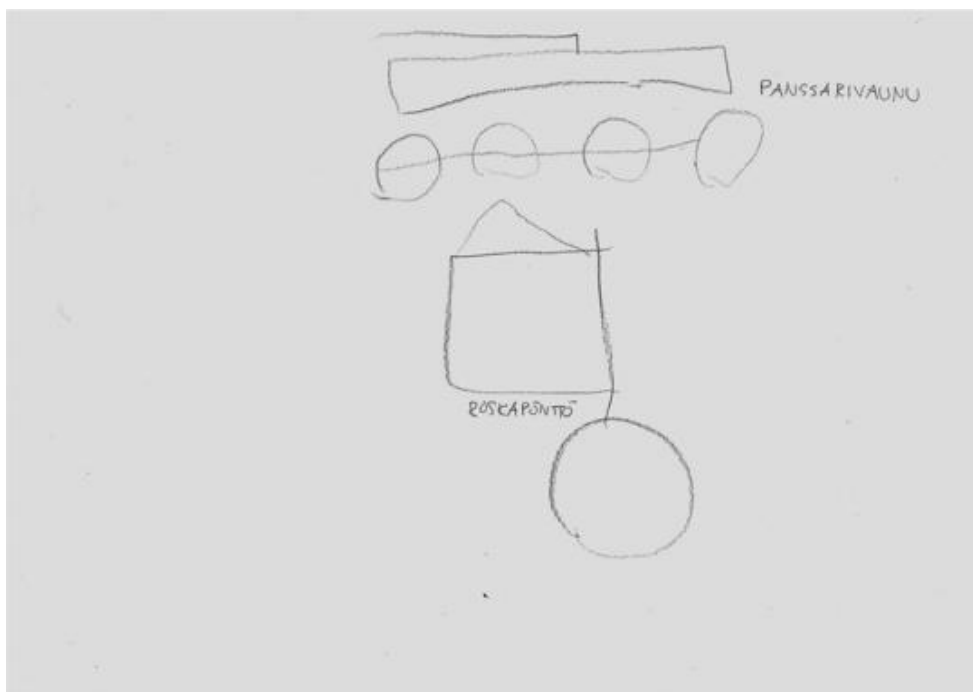
Haastattelija: ”No, mitä siinä (piirustuksessa) nyt on?”

Tyttö 5 vuotta: ”No, tää on se päiväkotit Musikantti. Hmm... näist tulee ikkunat.”

Kuva 2: Unelmapäiväkoti piirustus, tyttö 5 vuotta

Neljä vuotiaan pojan piirustuksessa oli "roskapönttö" ja panssarivaunu, hän halusi piirtää haastattelijalle paperin toiselle puolelle vielä yhden, isomman panssarivaunun. Hän myös toivoi, että päiväkodissa olisi "autoja, betoniautoja tietysti."

Kuva 3: Unelmapäiväkoti piirustus, poika 4 vuotta

Poika viisi vuotta ei halunnut piirtää unelmapäiväkotiään, mutta kertoi, että unelmapäiväkodissa olisi huvipuisto.

Haastattelija: ”Mitä siellä huvipuisto päiväkodissa vois tehdä?”

Poika 5 vuotta: ”No, laskee isoist liukumäistä ja kiipeillä sellases isos telinees.”

8.5 Haastattelu ja piirtäminen tutkimusmenetelminä

Haastattelijan haasteena oli saada lapset kertomaan tarinoita, eli omia näkökulmiaan. Ennen haastattelua pohdimme, että miten saamme lapset juttelemaan meille, tuntemattomille ihmisille. Huolenamme oli, että lapset eivät uskaltaisi jutella meille tai arastelisivat meitä. Pohdimme sitä, kuinka saada arka lapsi kertomaan näkökulmiaan vieraille ihmiselle. Haastattelutilanne oli todella intiimi, koska siinä lapsi oli kahdestaan vieraan ihmisen kanssa, eikä tukena ollut esimerkiksi kaveria päiväkodista tai tuttua työntekijää. Testihaastattelun perusteella tulimme siihen tulokseen, että jatkokysymyksiä tulisi valmistella ennen haastatteluja, jotta näkemyksiä saataisiin mahdollisimman paljon.

Selittämistä edellyttämät kysymykset ovat lapselle vaikeampia, kuin sellaiset kysymykset, jotka ohjaavat häntä kuvailemaan ja kertomaan. Haastattelija voi tarkentaa kysymyksiään lapsen vastausten avulla. Liian johdattelevia kysymyksiä kannattaa välttää, mutta lapset jotka eivät ole tottuneet tuomaan omia näkemyksiään esiin, tarvitsevat aluksi ohjausta. (Turja 2004: 21).

Kuten jo aikaisemmin on mainittu, haastattelijan on puhuttava samaa kieltä kuin lapsi ja huomioitava lapsen kehitystaso puheessaan. Haastattelussa oli siis tärkeää kiinnittää huomiota omaan tapaansa puhua lapsilähtöisesti. Lapsilähtöisyys tarkoitti meille haastattelutilanteessa lapsen kertoman huomioimista kiinnostuneesti, aitoa läsnäoloa tilanteessa ja jatkokysymysten esittämistä lapsen esittämiin asioihin. Lasten haastattelun edellytyksenä oli lapsen ikään soveltuvan kommunikaation käyttö. Tärkeää oli myös vapaamuotoinen jutustelu ennen haastattelua, niin että lapsi ei oikeastaan edes huomannut eroa, kun siirryimme varsinaisiin haastattelukysymyksiin.

Haastattelu aloitettiin helpoilla kysymyksillä, lapsen nimen sekä iän kysymisellä. Ajattelimme, että helppona lämmittelykysymyksenä toimisi, myös ”Mitä olet tänään tehnyt?”. Se osoittautui kuitenkin osalle lapsista haastavaksi ja he vastasivat ”en muista”. Lämmittelykysymyksenä käytimme myös ”Missä huoneessa me olemme nyt?”, josta keskustelua olisi mahdollisesti helppo jatkaa. Tämä kysymys osoittautui osalle lapsista paremmaksi vaihtoehdoksi, koska kaikki lapset tuntevat päiväkodin tilat ja näin päästiin helpommin esittämään jatkokysymyksiä.

Haastattelussa tarkoituksemme ei ollut pysyä tiukasti haastattelurungon kysymyksissä, vaan lasten omat jutut ja nostamat aiheet ja mahdolliset kysymykset, olivat meille tärkeitä. Pyrimme siihen, että haastattelu etenisi keskustelunuomaisesti, jolloin haastattelija tarttuu lapsen kertomaan ja esittää tähän liittyen jatkokysymyksiä. Jos lapsen vastaukset kysymyksiin olivat kovin lyhyitä, esimerkiksi ”joo” tai ”ei”, esitimme tarkentavia kysymyksiä kuten ”mikä siinä on kivaa tai tylsää?”. Dovenbergin ja Pramlingin mukaan, lapsen pitää antaa kertoa mahdollisimman vapaasti ja antaa hänen poiketa välillä aiheesta. Tämä luo keskustelun omaisen ilmapiirin ja antaa lisätietoa, joka voi osoittautua tärkeäksi lapsen ymmärtämisen kannalta. (Dovenberg & Pramling 1985: 33-35.) Jos lapselle tuli mieleen haastattelussa jokin tilanne tai tapahtuma, joka ei liittynyt haastatteluun ja päiväkotiin, emme keskeyttäneet juttua, vaan annoimme lapsen kertoa asian loppuun. Muutama lapsi kertoi esimerkiksi kavereistaan, jotka asuivat lähellä heidän kotiaan tai vierailuista kavereiden kotona. Nämä lasten ”omat jutut” kertovat asioista, jotka ovat tärkeitä heidän elämässään juuri sillä hetkellä.

Käytännössä lyhyt haastattelutilanne ei varmaankaan antanut lapsille aikaa kehitellä omia kysymyksiään. Lapset vastasivat haastattelijan kysymyksiin, mutta heidän ihmettelyjään tai kysymyksiään, ei tullut kovinkaan paljon esille.

Huomioimme, että piirtäminen loi tilanteen, jolloin useimmat lapset kertoivat enemmän omia juttujaan. Heidän kertomansa oli pidempää kuin pelkkä lyhyt lause tai sana, piirtämisen ohessa (liite 3). Yksi haastateltavista halusi, että haastattelija osallistuu hänen piirtämiseensä leikillä ja arvaa mitä hän piirtää.

Haastattelija: ”Niin, mä ajattelin, että jos sä sellasen (unelmapäiväkodin) piirtäisit? Voit ottaa ihan minkä kynän sä haluat ja piirtää, jos haluat?”

Poika 4 vuotta: ”Hei leikitääks sellasta, et sun pitää arvaa, mitä mä piirrän?”

Haastattelija: ”No leikitään vaan.”

Keskustelu muuttui enemmän lapsilähtöiseksi, kun lapsi sai päättää mitä piirtää ja kertoa itse, mitä on piirtänyt. Tällöin haastattelijan rooli oli enemmän taustalla, ja lapsi sai päättää mihin suuntaan keskustelu eteni piirustuksen avulla.

Poika 5 vuotta: ”Tästä tulee tähti... pöytä, mutta aika hassu pöytä, koska siinä ei oo jalaksia. Tuolit. Aika hassu tuoli, näyttää ihan vessanpöntöltä. Kerrossänky. Mä nukun nyt kerrossängyssä, täällä vaihdellaan aina välillä niitä (sänkyjä). Mä nukun yläsängyssä, ja se on korkeempi kun kaikki muut.”

Huomioimme, että haastattelussa lapsille sai esittää melko paljon jatkokysymyksiä, kun haluttiin tietää jostain asiasta. Lapset vastasivat usein ”joo” tai ”ei” kysymyksiin. Kysymykset jotka koskivat vuorovaikutusta toisten lasten tai aikuisten kanssa olivat lapsille vaikeita vastata. Kysymykseen ”Missä tilanteessa joku aikuinen tai lapsi on ollut kiva?”, eivät lapset osanneet vastata. He osasivat kertoa, että joku toinen lapsi on joskus ollut kiva tai itse on ollut

joskus kiva, mutta eivät osanneet kertoa milloin tai missä tilanteessa näin on tapahtunut. Lasten ilmaisut ovat enemmänkin omia kokemuksia kuvailevia, kuin selittäviä (Tauriainen 2000: 162). Lapset osasivat kertoa hyvin, mistä leikeistä pitävät ja mikä heille on tärkeää päiväkodissa. He osasivat kertoa hyvin myös mistä eivät pidä, osa ei tähän keksinyt mitään, vaan he sanoivat pitävänsä kaikesta.

Etenkin hieman ujomprien ja hitaammin lämpenevien lasten kanssa, haastattelijan tulee edetä kysymysten esittämisessä tarpeeksi rauhalliseen tahtiin. Lapselle tulee antaa aikaa prosessoida mielessään kysymystä ja miettiä vastausta. Liian nopea kysymysten esittäminen, voi jättää vastaukset saamatta, vaikka lapsella olisi mielipide asiasta. Tämä asia konkretisoitui haastattelujen litteroinnissa, jossa kiinnitimme huomiota siihen, että kysymyksiä oli välillä esitetty tiheään tahtiin.

9 Johtopäätökset

Lapset elävät tässä ja nyt, he eivät juuri pohdi millaisia toiminnan puitteiden pitäisi olla, tai mitä toiminnasta seuraa. Lasten kommentit ja mielipiteet liittyvät koettuihin ja havaittaviin asioihin. Näiden asioiden analysointi paljastaa lapsen laatukäsityksen. Lasten laatukäsitykset perustuvat hyvin vähän tietoon, esimerkiksi siitä mikä on lapselle parasta, vaan lapset tunnistavat itsessään myönteisiä ja kielteisiä tunteita, jotka toimivat arvottamisen perustana. Lasten laatukäsitykset ovat kokemuspohjaisia ja liittyvät toimintaprosesseihin, joissa he itse ovat mukana. (Tauriainen 2000: 162, 167.)

Tutkimuksessamme päiväkodin laatua lasten näkökulmasta ovat leikkikaverit, mahdollisuus monipuolisiin leikkeihin sisällä, mahdollisuus leikkiä ulkona ja askartelu yhdessä aikuisen kanssa. Leikkiminen nousi selvästi esiin tärkeimpänä laatutekijänä lapsille, ystävien kanssa sekä yksin. Päiväkodin laatua lapsen näkökulmasta ovat myös erilaiset ja monipuoliset lelut, joilla he voivat toteuttaa leikkejään. Tärkeää lapsille on, että he saavat itse vaikuttaa asioihin ja päättää itse.

Tyttö 5 vuotta: ”Saanks mä käyttää ihan minkälaista värii mä haluan? Että mä en käytä kokoajan samaa väriä?”

Piirustukset toivat esiin lasten näkökulmaa unelmapäiväkodistaan ja monet piirustuksista olivat samankaltaisia, kuin päiväkotit Musikantti. Lapset siis ajattelevat Musikantin olevan unelmapäiväkotinsa. Tähän osaltaan voi vaikuttaa se, että kaikilla lapsilla ei ole kokemusta muista päiväkodeista. Osa lapsista on kuitenkin voinut olla muissakin päiväkodeissa, tämä ei tullut esiin haastatteluissa. Toiveina, unelmapäiväkodista nousivat huvipuisto, liukuportaat ja autot. Päiväkodin tilat eivät nousseet haastattelussa vahvasti esiin, mutta piirustuksissa tiloihin oli kiinnitetty huomioita. Monessa unelmapäiväkotipiirustuksessa esiintyi paljon huoneita, joissa

voi tehdä erilaisia asioita. Tästä voi päätellä, että lapsille laatua päiväkodissa on, että leikeille on omat tilansa.

Sosiaaliset suhteet voidaan määritellä ihmisten välisiksi vuorovaikutussuhteiksi. (Laine 2002: 13.) Samaa asiaa tarkoittavia käsitteitä ovat lisäksi vertais-, kaveri-, toveri- ja ystävyysuhteet. Puhuttaessa lasten välisistä vuorovaikutussuhteista, tarkoitetaan sillä suunnilleen samanikäisten lasten ryhmää. (Strandell 1995: 31-153.) Haastateltavamme olivat kaikki samasta päiväkotiryhmästä ja iältään 4-5-vuotiaita. Strandellin mukaan lapset toimivat toisilleen sosiaalisina malleina. Näin ollen toisten lasten tekemisiä sekä kokemuksia vertaillaan omiin. Tällä tavoin lapset tutustuvat sosiaalisen ympäristön toimintaan ja oppivat myös tapoja osallistua siihen. (Strandell 1995: 31-153.) Aikuisen tehtävänä päiväkodissa on luoda sosiaalisesti riittävän turvallisia tilanteita ja tukea lapsia heidän luodessaan suhteita toisiinsa sekä niiden ylläpitämisessä. (Pihjala 2004: 234.)

Lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus on ehdoton edellytys hyvälle varhaiskasvatukselle. Aikuinen voi toiminnallaan paikata esimerkiksi puutteellisia puitteellisia puitetekijöitä tai vastavuoroisesti latistaa ulkosilta puitteiltaan laadukkaan varhaiskasvatuksen. (Kalliala 2009: 187-190.) Liisa Holkeri-Rinkisen tekemä väitöskirja (2009) puolestaan osoittaa, että päiväkodin elämä on hyvin tapahtumarikasta. Näin ollen aikuisten ja lasten välillä on paljon vuorovaikutteista toimintaa. Holkeri-Rinkinen kuvaakin aikuista vuorovaikutuksen eteenpäin viejänä, hallitsijana, manipulistajana ja myötäilijänä. (Holkeri-Rinkinen 2009: 6.) Haastattelujemme pohjalta voimme todeta, että Musikantin vuorovaikutussuhteet ovat kunnossa ja ne ovat ikätasoisia. Ryhmän sisällä on toimivia ystävyysuhteita ja lapset luottavat aikuisiin.

Päiväkodissa musiikilla voidaan vaalia lapsen taiteellista kasvuympäristöä. Musiikin täyteisessä maailmassa lapsen on mahdollista kokea esteettinen ja elämyksellinen mielikuvitusmaailma, johon sisältyy niin oppimista yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. Lapsena saatujen taiteellisten elämysten pohjalle rakentuvat yksilön myöhemmät kulttuuriset arvostukset ja taidemielymykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 23-24.) Haastattelujemme mukaan lapset pitävät musiikista, mutta eivät näe sitä päiväkodin toiminnassa erityisasemassa. Musiikkituokiot ovat lapsille ohjattua toimintaa muiden toimintojen ohessa.

Opinnäytetyömme perusteella haastattelu ja piirtäminen sopivat hyvin 4-5-vuotiaiden lasten tutkimusmenetelmiksi, lasten näkökulmien esiintuojana. Saimme lapsilta paljon sanallista tietoa ja he toivat näkemyksiään esiin melko avoimesti. Piirtäminen loi tilanteen, jossa lapset puhuivat vapautuneemmin ja kertoivat vielä enemmän, kuin pelkästään haastateltaessa heitä. Tämän perusteella vaikuttaisi, että piirtäminen loi rentoa tunnelmaa, jolloin lapsen ajatukset lähtivät liikkeelle ja piirtäminen mahdollisti lasten omaehtoisen kertomisen hyvin.

Laadukkuuteen liittyä asioiden arvottaminen hyväksi tai huonoiksi. Myönteisen emotionaalisen viritteen saavat kokemukset, voidaan tulkita olevan lapsen näkökulmasta laadukkaita tekijöitä. (Tauriainen 2000: 167.) Haastattelujen perusteella suurin osa lapsista vaikutti olevan erittäin tyytyväisiä päiväkotia Musikanttiin ja kertoivat, että ”päiväkodissa on kivaa”. Lapsilla oli enemmän kerrottavaa, siitä mistä he pitävät päiväkodissa ja sen kertominen, mistä lapset eivät pidä, vaikutti olevan osalle lapsista vaikeaa keksiä.

10 Pohdinta

Opinnäytetyötä oli mielekästä suunnitella ja toteuttaa, koska aihe kiinnosti meitä molempia ja haluamme molemmat suorittaa lastentarhanopettajapätevyyden sosionomi opinnoissa. Lastentarhanopettajapätevyyden lisäksi meitä yhdistää halu työskennellä lasten parissa ja kehittää päivähoitomaailmaa tulevina sosiaalialan ammattilaisina. Halusimme tehdä opinnäytetyön parityönä, koska se lisäsi mielestämme erilaisten näkökulmien huomioon ottamista, sekä keskustelua ja pohdintaa aiheestamme.

Tutkimuksessa käytetty haastattelu ja piirtäminen olivat mielestämme toimiva aineistonkeruun menetelmä, kun kyseessä oli lapsiryhmä. Saimme tarpeeksi sanallista materiaalia, jota piirustukset tukivat tai toisinpäin. Haastatteluiden jälkeen mietimme, olisiko meidän kannattanut viettää koko aamupäivä päiväkodissa ennen haastatteluja, jolloin olisimme voineet saada ehkä vielä avoimempia vastauksia. Kuitenkin halusimme säilyttää selkeän eron meidän ja päiväkodin tuttujen työntekijöiden välillä. Lisäksi pohdimme, olisiko toisen kannattanut toimia haastattelutilanteissa havainnoitsijana. Toisaalta kahden kesken toteutetut haastattelut intiimissä tilassa takasivat meille ja lapsille haastatteluihin tarvitun rauhan. Haastattelu tilanne olisi kenties ollut lapsille vielä jännittävämpi, jos haastattelijoina olisi ollut kaksi kerrallaan. Haastattelussa lapset pystyivät ikäänsä nähden hyvin tuottamaan sanallista tietoa ja kertoa mielipiteitään. He myös kertoivat melko avoimesti omia mielipiteitään, tosin jatkokysymyksiä sai esittää paljon.

Haastatteluiden jälkeen huomasimme, että teemahaastattelurunkomme olisi voinut olla vieläkin selkeämpi. Emme olleet täysin miettineet, missä järjestyksessä esitämme kysymyksiä ja minkälaisen painoarvon annamme millekin teemalle. Näin ollen osassa haastatteluja ei ollut yhtä yksityiskohtaisesti käyty kaikkia teemoja läpi kuin toisia. Toisaalta lasten haastattelussa oli vaikea määritellä haastattelun kestoa etukäteen, sekä sitä, mitkä asiat lapsia kiinnostivat ja mistä he halusivat meille kertoa. Ongelmaksi ei kuitenkaan muodostunut se, ettei kaikissa haastatteluissa oltu käyty kaikkia teemoja tarkasti läpi, koska piirustukset täydensivät niitä. Teimme lisäksi jonkin verran muistiinpanoja haastattelujen aikana, jotka myöhemmin täydensivät puutteellisia kohtia.

Valmis opinnäytetyö annetaan päiväkotiki Musikanttiin ja se on siellä niin henkilökunnan kuin vanhempienkin luettavissa. Lisäksi tekemämme tiivistelmä on tehty lasten vanhemmille ikään kuin tiivistetyksi tietopaketti opinnäytetyömme tuloksista. Toivomme saamistamme tuloksista olevan hyötyä Musikantille ja sen toiminnan kehittämiseksi.

Ainoa haasteena koimme ajankäytön yhteensovittamisen, tehdessämme opinnäytetyötä parina. Parityöskentelyssä meillä oli käytössämme kahden ihmisen tiedot ja taidot, jolloin saimme työhömmä erilaisia näkökulmia. Tämän lisäksi toinen meistä työskenteli koko opinnäytetyöprosessin ajan päiväkodissa ja toinen suoritti harjoittelua niin ikään päiväkodissa. Näin saimme myös vertailupohjaa aiheellemme. Jaoimme opinnäytetyön kirjallista osuutta keskenämme. Jakamisen jälkeen kävimme yhdessä läpi kirjoittamamme materiaalin ja pohdimme tekstin lopullista muotoa.

Positiivisinta opinnäytetyön tekemisessä oli se, että meillä oli parina yhtenevä ajatus siitä, mihin tutkimuksellamme ja koko työllämme pyrittiin. Olimme työn eri vaiheissa toisillemme tukena ja osasimme viedä toistemme ajatuksia myös eteenpäin. Opinnäytetyön alussa yhteistyömme oli enemmän toisiamme myötäilevää, kun taas prosessin edetessä persoonallisuutemme nousivat selkeämmin esille. Vahvat persoonat saavat aikaan hedelmällisiä keskusteluja ja meidän onneksemme yhteentörmäyksiltä vältyttiin.

Lasten kuuleminen on osa laadukasta varhaiskasvatusta. Mielestämme lasten osallisuutta päiväkodin toiminnassa voidaan tukea kuulemalla lapsen mielipiteitä arkipäiväisissä tilanteissa. Lasten kuuleminen lisää myös lasten vaikutusmahdollisuuksia. Aikuisilla tulisi olla päiväkodissa aikaa jutella ja kuulla lasta myös kahden kesken, vaikka päiväkodissa toimii ryhmä lapsia. Opinnäytetyössämme lapset saivat mahdollisuuden kertoa omia mielipiteitään meille opiskelijoille ja me välitämme ne eteenpäin päiväkodin työntekijöille, sekä vanhemmille. Viestimme lapsille, että heidän sanomansa on meille tärkeää.

Lähteet

- Alasuutari, M. 2009. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu-vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. Painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Anttila, M. & Juvonen, A. 2002. Kohti kolmannen vuosituhatvuotisen musiikkikasvatusta. Joensuu: University Press.
- Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikkaa. Juva: WSOY.
- Dovenborg, E. & Pramling, I. 1985. 2.painos. Att förstå barns tankar. Metodik för barn intervjuer. Stockholm: Liber.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaari psykologia. 14. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.
- Eerola, K. & Ruokonen, I. 1997. 2.painos. Pikkuväen musiikki. Helsinki: Lasten Keskus.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2000. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Eskola, J. & Vastamäki J. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi, havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Helsinki: Multiprint.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.
- Holkeri-Rinkinen, L. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa - Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Hujala, E., Puroila, A., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.
- Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Yliopistopaino.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn Lectura.
- Laine, K. 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa K. Laine & M. Neitola (toim.) Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Kasvatusalan tutkimuksia 11. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Niiranen, P. 1987. Mikä on laatua lasten päivähoitossa?: Tutkimustietoa päivähoiton laatutekijöistä. Helsinki: Sosiaalhallitus.

Nummenmaa, A. R. 2004. Varhaiskasvatuksen laatu ja sen kehittäminen - yhteistä työtä ja jaettuja merkityksiä. Teoksessa R. Ruokolainen & K. Alila (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta: STM:n julkaisu 2004:6. Helsinki. Edita. (STM 2004.) Verkostoituvat erityispalvelut (VEP-) hankkeen loppuraportti. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 20.

Parrila, S. 2004. Laatu päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa. Teoksessa Ruokolainen, R. & Alila, K. (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. STM:n julkaisuja 2004. Helsinki: Edita.

Pihlaja, P. 2004. Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet lapsuudessa. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY.

Portell, T. & Malin, M. 2007. Taustaa varhaiskasvatuksen laatukselle. Helsinki: Valopaino.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Porvoo: WSOY.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino.

Scarr, S. & Eisenberg, M. 1993. Child Care Research: Issues, Perspectives and Results. Annual Rev. Psychology.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 9. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Helsinki: Edita.

Strandell, H. 1995. Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana: tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.

Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua, Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukselliset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä: ER-paino.

Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa Kupila, P. (toim.) Arvioidaan yhdessä, näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus.

Sähköiset lähteet

Finlex 2013. Suomen perustuslaki 1999. Viitattu 4.5.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Lumioksa, P. (toim.) 2009. Haastattelututkimus Vantaan päiväkodeissa, 5-6-vuotiaat päivähoitoa arvioimassa. Vantaan kaupunki. Sivistystoimi. Viitattu 12.3.2013.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/31791_haastattelututkimus_web.pdf

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Oulun yliopisto. Merikosken kuntoutus- ja koulutuskeskus. Oulu. Viitattu 15.3.2013.
<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/isbn9514268741.pdf>

Puusniekka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Viitattu 22.4.2013.
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>

Routio, Pentti. 2007. Kyselevät tutkimustavat. Viitattu 11.2.2013.
<http://www2.uiah.fi/projects/metodi/064.htm#teemahaas>

Julkaisemattomat lähteet

Päiväkodin toimintasuunnitelma 2012-2013.

Kuvat

Kuva 1. Unelmapäiväkotipiirustus, tyttö 5 vuotta	25
Kuva 2. Unelmapäiväkotipiirustus, tyttö 5 vuotta	26
Kuva 3. Unelmapäiväkotipiirustus, poika 4 vuotta	26

Liitteet

Liite 1. Lupakysely vanhemmille	38
Liite 2. Teemahaastattelu runko	39
Liite 3. Esimerkki litteroinnista	41
Liite 4. Kiitoskirje ja lupakysely vanhemmille	42

Liite 1. Lupakysely vanhemmille

Hei vanhemmat,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijää Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötämme yhteistyössä päiväkotit X:n kanssa. Opinnäytetyössämme on tarkoitus haastattelun ja piirtämisen avulla kysyä lasten mielipiteitä ja näkökulmia päivähoitosta, ja tätä kautta saada lasten ääni kuuluksi. Tavoitteena on, että haastatteluilla ja piirustuksilla saatuja kokemuksia voitaisiin käyttää hyödyksi päiväkotit X:n toiminnan suunnittelussa.

Toteutamme tutkimuksen, eli haastattelun ja piirtämisen, päiväkotit X:n tiloissa päivähoito päivän aikana, eikä lasten tarvitse valmistautua vapaamuotoiseen tilanteeseen mitenkään. Tutkimus toteutetaan huhtikuun 2013 aikana. Haastattelut nauhoitetaan ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Lapsilta saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä lasten henkilöllisyys tule opinnäytetyössä ilmi. Yhteyshenkilömme päiväkotit X:ssa on XXX XXX, jolta voitte tarvittaessa kysyä lisätietoja opinnäytetyöstämme. Voitte myös ottaa yhteyttä meihin opiskelijoihin sähköpostitse.

Pyydämme tällä hakemuksella Teiltä lupaa lapsenne haastatteluun. Arvostamme suuresti lapsenne ja Teidän apua opinnäytetyön valmistumisessa. Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua kesällä 2013. Palautattehan alla olevan lupahakemuksen päiväkotit X:n henkilökunnalle to 28.3.2013 mennessä.

Ystävällisin terveisin:

Minna Linjama, Minna.I.Linjama@laurea.fi

Maria Saarto, maria.saarto@laurea.fi

.....
Lapseni (nimi)

Osallistuu

Ei osallistu

Opinnäytetyön haastatteluun.

Vanhempien allekirjoitus ja nimenselvennys

.....
Kiitos!

Liite 2. Teemahaastattelu runko

Alustavat teemat, joiden mukaan luokittelemme haastattelua. Lopulliset teemat nousevat haastattelujen pohjalta.

- Vapaatoiminta (leikki, lapsen kokemukset)
- Vuorovaikutus (sosiaaliset suhteet: kaverit, työntekijät)
- Ohjattutoiminta (musiikki, ryhmätoiminta)

Alkukysymykset

- Minkä ikäinen olet? Nimi? (muutetaan opinnäytetyössä)
- Miten aamu/päivä on sujunut? Mitä olet tänään tehnyt?

Haastattelun pääkysymykset:

- Mistä pidät päiväkodissa?
- Mistä et pidä päiväkodissa?
- Minkälainen sinun unelmapäiväkotisi on? Mitä siellä on? (mahdollisuus piirtää, jos lapsi haluaa)

Lopetus

Annetaan pieni palkinto haastattelusta ja kiitos! ☺

Apukysymyksiä:

Vapaatoiminta

- Mitä teet yleensä päiväkodissa sisällä?
- Mitä teet päiväkodin pihalla?

Vuorovaikutus

- Kenen kanssa leikit?
- Kenelle päiväkodissa haluat kertoa jos sinulla on jotain asiaa?
- Keneltä pyydät apua jos tarvitset? Millaisissa asioissa pyydät apua?
- Milloin joku aikuinen päiväkodissa on ollut kiva? Entä ei niin kiva?
- Milloin joku lapsi on ollut kiva? Ei niin kiva?
- Oletko ehdottanut aikuiselle päiväkodissa jotain, mitä haluaisit tehdä? Onko niin tehty? Mitä on tehty, kun ehdotit?

Ohjattutoiminta

- Mitä teet päiväkodissa aikuisen kanssa? ”Leikittekö” yhdessä aikuisen kanssa?

Musiikki

- Soitatko jotakin soitinta? Päiväkodissa, kotona? Laulatko? Millaisesta musiikista pidät?
- Mitä olet oppinut musiikista päiväkodissa?
- Saatko tehdä musiikkituokioiden aikana mitä haluat?
- Oletko kotona tehnyt jotain, mitä olet musiikista oppinut päiväkodissa?

Lisäapukysymyksiä

Mikä siinä oli kivaa/huonoa/tylsää...?

Miten se ... näkyy?

Onko jotain muuta mistä pidät tai et pidä?

Liite 3. Esimerkki litteroinnista

Haastattelija

Lapsi

<p>Nyt sä voisit piirtää unelmapäiväkodin tähän paperille, jos haluat?</p> <p>Aloittaa piirtämisen -></p>	<p>Tästä tulee tähti... pöytä, mutta aika hassu pöytä, koska siinä ei oo jalaksia. Tuolit. Aika hassu tuoli, näyttää ihan vessanpöntöltä.</p> <p>Kerrossänky. Mä nukun nyt kerrossängyssä, täällä vaihdellaan aina välillä niitä (sänkyjä). Mä nukun yläsängyssä, ja se on korkeempi kun kaikki muut.</p> <p>Tähti... olis kiva jos olis tähtiä päiväkodissa. (Selitystä kaverilla olostä illalla....)</p>
--	--

Unelmapäiväkodin teemoitteluväriä toimi ennalta sovittu sininen.

Liite 4. Kiitoskirje ja lupakysely vanhemmille

Hei vanhemmat,

Opinnäytetyössä käyttämämme lasten haastattelu ja piirtäminen toteutettiin 4.4.2013 päiväkotiki X:ssä. Lapsenne osallistuivat haastatteluun todella reippaasti ja kertoivat meille näkemyksiään päiväkodista, mistä olimme todella iloisia. Annoimme tuolloin lapsille pienenä kiitoksena Angry Birds tarra-arkit osallistumisesta.

Opinnäytetyömme nimi on ”Lapset päiväkodin laadun arvioitsijoina” ja siinä lapsenne henkilöllisyys ei käy ilmi, sekä päiväkotiki X pysyy anonyymina. Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua 18.6.2013. Lähetämme päiväkotiki X:n valmiin version opinnäytetyöstä ja sen löytää myös Internetistä osoitteesta www.theseus.fi opinnäytetyön nimellä.

Tarvitsisimme Teiltä vielä luvan käyttää lapsenne piirustusta opinnäytetyössämme, elävöittämään saatuja tuloksia. Lapset piirsivät haastattelun aikana omia näkemyksiään unelmapäiväkodista. Piirustuksissa ei ole lasten nimiä eikä päiväkodin nimeä mainita.

Haluamme vielä kiittää lastanne ja Teitä opinnäytetyöhömmä osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin:

Minna Linjama, Minna.L.Linjama@laurea.fi

Maria Saarto, maria.saarto@laurea.fi

.....
Lapseni (nimi)

Piirustusta

Saa

Ei saa

käyttää opinnäytetyössä.

Vanhempien allekirjoitus ja nimenselvennys

..... ja

Kiitos!